

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษานี้มุ่งที่จะศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการปฏิบัติงานของแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2556 - 2558) องค์การบริหารส่วนตำบลวัดยม อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้ศึกษาได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นหลักฐานในการสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน
 - 1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน
 - 1.2 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน
 - 1.3 ลักษณะการมีส่วนร่วม
 - 1.4 เงื่อนไขพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของประชาชน
 - 1.5 มิติการมีส่วนร่วมของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
 - 1.6 เหตุผลที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมในระดับท้องถิ่น
 - 1.7 ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน
2. แนวคิดเกี่ยวกับการวางแผนพัฒนาท้องถิ่น
 - 2.1 ความหมายของการวางแผน
 - 2.2 ความสำคัญของการวางแผน
 - 2.3 ประโยชน์ของการวางแผน
 - 2.4 ประเภทของการวางแผน
 - 2.5 ประเภทของแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
 - 2.6 การจัดทำแผนพัฒนาสามปี
 - 2.7 ขั้นตอนการจัดทำแผนพัฒนาสามปี
 - 2.8 การติดตามและประเมินผล
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน

โกวิทช์ พวงงาม (2552, หน้า 14) ได้กล่าวว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง ประชาชนได้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินกิจกรรม ร่วมติดตามและประเมินผลด้วยตนเอง ในนโยบาย แผนงาน โครงการ/กิจกรรมต่างๆ ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการ

ร่วมคิด หมายถึง ประชาชนร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมให้ข้อเสนอแนะและให้คำปรึกษาต่างๆ แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ร่วมตัดสินใจ หมายถึง ประชาชนมีส่วนร่วมตัดสินใจในนโยบาย แผนงาน โครงการ/กิจกรรมต่างๆ ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการ

ร่วมดำเนินการ หมายถึง ประชาชนร่วมลงมือปฏิบัติในกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเอง

ร่วมติดตามและประเมินผล หมายถึง ประชาชนร่วมติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และร่วมทำการประเมินว่าการดำเนินงานสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนมากน้อยเพียงใด

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2554, หน้า 8-7) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนการพัฒนาทั้งในการแก้ไขปัญหาและป้องกันปัญหา โดยเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม ร่วมกำหนดนโยบาย ร่วมวางแผน ตัดสินใจ และปฏิบัติตามแผน ร่วมตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ ร่วมติดตามประเมินผลและรับผิดชอบในเรื่องต่างๆอันมีผลกระทบต่อประชาชน ชุมชนและเครือข่ายทุกรูปแบบในพื้นที่

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2547, หน้า 1) ได้ให้ความหมาย การมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนา คือการเข้าไปมีส่วนแบ่งในอำนาจการตัดสินใจในการกำหนดสิ่งที่ชุมชนหรือสังคมนั้นปรารถนา แล้วร่วมกันหาสภาพปัญหาของชุมชน จากนั้นกำหนดแนวทางเลือกที่จะทำได้สิ่งที่ปรารถนานั้น แล้วร่วมปฏิบัติ จากนั้นร่วมกันประเมินผล และรับผลประโยชน์จากผลที่เกิดขึ้นต่อไป

อรทัย กักผล และปรัชญา ชีพเจริญรัตน์ (2547, หน้า 7) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการซึ่งประชาชน หรือผู้ที่มีส่วนได้เสียได้มีโอกาสในการแสดงทัศนะ แลกเปลี่ยนข้อมูลความคิดเห็น เพื่อแสวงหาทางเลือกที่เหมาะสม และมีส่วนสำคัญในการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนตนเอง ซึ่งนอกจากจะเป็นการช่วยให้ตัดสินใจในการเสนอนโยบายและโครงการต่างๆ มีความรอบคอบขึ้นแล้ว ยังเป็นการควบคุมการบริหารงานของหน่วยงาน หรือท้องถิ่นให้มีความโปร่งใส สามารถตอบสนองต่อความต้องการของ

ประชาชนในท้องถิ่นได้ และมีความรับผิดชอบหรือสามารถที่จะตอบคำถามของประชาชนได้ด้วย ซึ่งเท่ากับเป็นการส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริงในท้องถิ่น

สรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เสนอแนะข้อเท็จจริง บอกความต้องการและสภาพปัญหาของตนเองและชุมชน ร่วมกันตัดสินใจเลือกทางเลือกที่มีความเป็นไปได้ที่สามารถแก้ปัญหาและตอบสนองต่อความต้องการของคนในชุมชน ร่วมดำเนินการในโครงการ/กิจกรรมด้วยตนเอง ตลอดจนร่วมติดตามและประเมินผลโครงการ/กิจกรรมดังกล่าว ให้ทราบถึงความก้าวหน้าของโครงการและผลที่ได้จากโครงการ/กิจกรรมนั้นๆ ตลอดจนการนำข้อบกพร่องที่เกิดขึ้น มาเป็นแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินการโครงการครั้งต่อไปให้ดียิ่งขึ้น

1.2 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และคณะ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมศาสตร์, 2554, หน้า 8-8) ได้กล่าวว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนมีหลายระดับ ตั้งแต่การมีส่วนร่วมน้อยๆ ไปจนถึงการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในเรื่องนี้ International Association for Public Participation (IAP 2) ได้แบ่งระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 5 ชั้น ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในระดับการเสริมพลังอำนาจแก่ประชาชน (Empowerment) ซึ่งประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ ส่วนรัฐดำเนินการตามการตัดสินใจหรือมีหน้าที่ประสานงาน จัดหาข้อมูล สร้างความเข้าใจแก่ประชาชนและนำเสนอทางเลือกเพื่อการตัดสินใจ เช่น การถือจัดการบริหารส่วนตำบลมีบทบาทในการลงประชามติ ซึ่งโดยส่วนมากการลงประชามติจะเป็นเรื่องที่มีผลกระทบโดยตรงต่อประชาชน

2. การมีส่วนร่วมในระดับสร้างความร่วมมือ (Collaborate) หรือร่วมมือร่วมแรง ซึ่งเป็นการให้บทบาทประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกันทำงานและตัดสินใจในระดับค่อนข้างสูง

3. การมีส่วนร่วมในระดับการเข้ามามีบทบาท (Involve) คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทำงาน การแลกเปลี่ยนความเห็นข้อมูลระหว่างรัฐกับประชาชนอย่างจริงจัง และมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการ เป็นต้น

4. การมีส่วนร่วมในระดับหารือ (Consult) หรือฟังความคิดเห็น ซึ่งเป็นการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้สึก ความคิดเห็นประกอบการตัดสินใจ ดังนั้น ประชาชนจึงได้รับข้อมูลเท่านั้น ส่วนการตัดสินใจเป็นอำนาจของหน่วยงานทางภาครัฐ เช่น การสำรวจความคิดเห็น การประชุมสาธารณะ เป็นต้น

5. การมีส่วนร่วมในระดับข้อมูลข่าวสาร (Inform) เป็นระดับการมีส่วนร่วมที่ต่ำที่สุดซึ่งบทบาทของประชาชนมีน้อยมาก เพราะรัฐจะให้ข้อมูลกับประชาชนเพียงด้านเดียวโดยไม่มีโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น เช่น การทำป้ายประชาสัมพันธ์ การแจกวารสาร เป็นต้น

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมีหลายระดับ ดังนั้นการเลือกรูปแบบและระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีความสำคัญเพราะเป็นตัวชี้วัดการกระจายอำนาจผู้ท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อพัฒนาไปสู่การมีส่วนร่วมของท้องถิ่นในระดับที่สูงขึ้นต่อไป

1.3 ลักษณะการมีส่วนร่วม

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2554, หน้า 8 - 11) ได้อธิบายการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารท้องถิ่น โดยพิจารณาจากการที่เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องจะพบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1. ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยตรง ประชาชนสามารถเป็นผู้ดำเนินการปกครองตนเองโดยตรง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องบริหารงาน กำหนดนโยบาย รวมทั้งการตัดสินใจในการดำเนินงานต่างๆ ด้วยตนเอง โดยกระบวนการหรือกลไกในการมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องมีลักษณะเป็นการดำเนินงานต่างๆ ด้วยตนเอง โดยกระบวนการหรือกลไกในการมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องมีลักษณะเป็นการกระทำที่เกิดขึ้นด้วยความเต็มใจโดยมิใช่เกิดขึ้นจากการถูกบังคับ โดยเฉพาะจะต้องไม่มุ่งเน้นว่ากระบวนการหรือกลไกในการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น จะต้องประสบความสำเร็จหรือไม่ และเป็นกระบวนการหรือกลไกจัดขึ้นอย่างมีระบบหรือไม่มีระบบก็ได้ โดยเป็นกระบวนการหรือกลไกที่เกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่องก็ได้ และจะใช้กระบวนการหรือวิธีการที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ถูกต้องตามกฎหมายก็ได้ เพื่อที่จะมีอิทธิพลต่อการเลือกนโยบายของรัฐบาลหรือมีอิทธิพลต่อการบริหารงานของรัฐ หรือมีอิทธิพลต่อการเลือกผู้นำทางการเมือง รวมทั้งการกระทำที่หวังผลทั้งในเรื่องการกำหนดนโยบายหรือการกำหนดตัวบุคคลของการเมืองในระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติ ซึ่งเป็นลักษณะของการมีส่วนร่วมโดยตรง ที่ประชาชนสามารถเป็นผู้ดำเนินการปกครองตนเองโดยตรง อาจปรากฏในรูปการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับลักษณะของบุคคลผู้ต่อสู้ทางการเมือง (Gladiators) โดยจะเห็นได้ว่าเป็นการมีส่วนร่วมในลักษณะของบุคคลผู้ต่อสู้ทางการเมือง ได้แก่ บุคคลที่มีความกระตือรือร้นและสนใจในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง

2. ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยทางอ้อม ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้บ้างโดยมิได้เป็นผู้ดำเนินการปกครองตนเองโดยตรง ผ่านการเลือกตั้งตัวแทนของประชาชนเข้าไปทำหน้าที่และเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเลือกตั้งได้โดยเสรี รวมทั้งการกำหนดกลไกเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าไปตรวจสอบและควบคุมติดตามความเคลื่อนไหวขององค์กรฝ่าย

บริหารผู้ใช้อำนาจปกครองเพื่อให้กระบวนการและกลไกในการปกครองเป็นไปตามความต้องการของประชาชน โดยกระบวนการหรือกลไกในการมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องมีลักษณะเป็นการกระทำที่เกิดขึ้นด้วยความเต็มใจ มิใช่เกิดขึ้นจากการถูกบังคับ โดยไม่มุ่งเน้นว่ากระบวนการหรือกลไกในการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นจะต้องประสบความสำเร็จหรือไม่ และเป็นกระบวนการหรือกลไกจัดขึ้นอย่างมีระบบหรือไม่มีระบบก็ได้ โดยเป็นกระบวนการหรือกลไกที่เกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่องก็ได้ และจะใช้กระบวนการหรือวิธีการที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ถูกต้องตามกฎหมายก็ได้ เพื่อที่จะมีอิทธิพลต่อการเลือกนโยบายของรัฐบาลหรือมีอิทธิพลต่อการบริหารงานของรัฐซึ่งเป็นลักษณะของการมีส่วนร่วมโดยอ้อม โดยการมีส่วนร่วมในลักษณะของการเป็นผู้ชม (Spectators) โดยจะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมในลักษณะของการเป็นผู้ชม ได้แก่ บุคคลที่แสวงหาข่าวสารและออกเสียงเลือกตั้ง

สรุปได้ว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารท้องถิ่น โดยพิจารณาจากการที่เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องของประชาชน แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ การมีส่วนร่วมของประชาชนโดยตรง ประชาชนสามารถเป็นผู้ดำเนินการเองโดยตรง ตั้งแต่เรื่องบริหารงาน การกำหนดนโยบาย รวมทั้งการตัดสินใจในการดำเนินงานต่างๆ ด้วยตนเอง และลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยทางอ้อม ประชาชนไม่ได้เป็นผู้ดำเนินการเองโดยตรง แต่เป็นการเลือกตั้งตัวแทนของประชาชน เพื่อเข้าไปทำหน้าที่แทนตนและมีการกำหนดกลไกเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าไปตรวจสอบการทำงานของตัวแทนที่เลือกตั้งไปได้

1.4 เงื่อนไขพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของประชาชน

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2554, หน้า 8-12) อธิบายเงื่อนไขพื้นฐานที่จะสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารท้องถิ่นมีสาระสำคัญโดยสรุป ดังนี้

1. ต้องมีอิสระ หมายถึง ประชาชนมีอิสระที่จะตัดสินใจเข้าร่วมในการบริหารท้องถิ่นหรือไม่ก็ได้ นอกจากนี้อาจเข้าร่วมในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายๆเรื่องก็ได้ อีกทั้งการเข้าร่วมในการบริหารท้องถิ่นต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ เป็นไปด้วยความเต็มใจโดยปราศจากเงื่อนไขใดๆ ที่เป็นการบังคับ การจูงใจ หรือกำหนดให้ต้องเข้าร่วม การถูกบังคับให้ร่วมในทุกๆ กรณีไม่ว่าจะในรูปแบบใดไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมในการบริหารท้องถิ่น

2. ต้องมีความเสมอภาค เงื่อนไขนี้ถือได้ว่าเป็นความสำคัญอย่างยิ่ง ประชาชนทุกคนที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารท้องถิ่นจะต้องมีฐานะเท่ากัน ในสถานะปกติประชาชนแต่ละคนอาจแตกต่างกันในเรื่องฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม แต่เมื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารท้องถิ่นแล้วทุกคนมีฐานะเท่าเทียมกัน ทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมใดๆ จะต้องมีสิทธิและเสรีภาพที่เท่า

เทียบกับผู้เข้าร่วมคนอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการเสนอความเห็น เรื่องของการซักถาม เรื่องของการให้เหตุผล เรื่องของการเรียกร้องและการให้การช่วยเหลือสนับสนุน ฯลฯ

3. ต้องมีความสามารถ ประชาชนหรือกลุ่มเป้าหมายทุกคนที่มีส่วนร่วมในการบริหารท้องถิ่นจะต้องมีความสามารถพอที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมนั้นๆ ได้ เช่น การมีเวลาที่เข้ามีส่วนร่วมในการบริหารท้องถิ่น การมีความรู้ความสามารถ ทักษะ ประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในการทำงาน เป็นต้น ความเสมอภาคในที่นี้ยังรวมถึงว่าในบางกิจกรรมแม้จะกำหนดว่าผู้เข้าร่วมมีเสรีภาพและเสมอภาค แต่กิจกรรมที่กำหนดไว้มีความซับซ้อนเกินความสามารถของประชาชนหรือกลุ่มเป้าหมาย การมีส่วนร่วมในลักษณะดังกล่าวนี้ย่อมเกิดขึ้นไม่ได้

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2547, หน้า 14-15) ได้กล่าวว่ามีหลักการพื้นฐานของการมีส่วนร่วม 10 ประการที่ควรคำนึงถึงคือ

1. เชื่อว่ามนุษย์ต่างมีความคิดและศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน
2. เชื่อว่าทุกคนไม่ได้ชั่วแต่เกิด โดยเหตุที่เขายาจกอยู่นั้นมิใช่จากกรรมเก่า
3. ต้องคิดว่ามนุษย์มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าเทคโนโลยีที่จะนำมาใช้ เพราะถ้ามีการใช้เทคโนโลยีโดยที่มนุษย์ไม่มาร่วมคิด ร่วมรับรู้ หรือเข้าใจเพียงพอก็อาจไม่เกิดประโยชน์เท่าที่ควร หรือตรงกันข้ามใช้เพื่อทำลายเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเอง หรือสิ่งแวดล้อมได้
4. เชื่อว่าชาวชุมชนต่างๆ มักมีภูมิปัญญาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของตนในระดับหนึ่ง บางเรื่องที่ชาวชุมชนยึดถือจึงต้องค่อยๆ ให้ปรับตัวผสมผสานกับวิทยาการภายนอก
5. ต้องคิดว่ามนุษย์มีความสามารถพัฒนาชีวิต ความเป็นอยู่ของตนให้ได้ดี ถ้าได้รับโอกาสที่จะร่วมคิด ร่วมเข้าใจ และร่วมจัดการ (Active partner) เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม การที่มนุษย์บางกลุ่มปฏิเสธเทคโนโลยีอย่างสิ้นเชิง ก็เป็นไปตามระดับความเข้าใจในเทคโนโลยีนั้นอย่างถูกต้องหรือไม่ และมีกลวิธีปรับความเข้าใจนั้นมาสู่ระดับที่แต่ละฝ่ายยอมรับได้เพียงใด ซึ่งต้องให้ได้รับโอกาสที่จะเข้าใจ และยอมรับให้เหมาะสมกับตนอย่างเหมาะสม
6. การมีส่วนร่วมยังมีเพิ่มขึ้น เมื่อมีสภาพที่เหมาะสมต่อไปนี้
 - 6.1 ประชาชนในท้องถิ่นได้รู้ดีกว่าเขาได้ควบคุมโชคชะตาของตนเอง แทนที่จะเป็นบุคคลที่อื่นที่ “เขาไม่รู้จัก” หรือที่ “เขาไม่ไว้วางใจ” ที่บอกว่าจะมาช่วยเขา แต่บ่อยครั้งไม่ได้ช่วยจริงจัง
 - 6.2 ผู้ที่จะเข้าร่วมต้องมีอิสรภาพ ได้รับความเสมอภาคและได้รับความจริงใจให้เข้ามีส่วนร่วม ดังนั้นการมีส่วนร่วมจะเกิดอย่างเต็มที่และจริงจังเมื่อบุคคลนั้นๆ ไม่ถูกบังคับให้จำยอมเข้าร่วม และที่สำคัญต้องเข้าร่วมโดยเท่าเทียมกับผู้มาร่วมด้วยทุกคน อีกทั้งโครงการให้ความจริงใจ

6.3 ผู้ที่จะเข้าร่วมด้วยต้องมีความสามารถพอที่จะมีส่วนร่วมได้ กิจกรรมหลายเรื่อง ประชาชนทั่วไปอาจมีส่วนร่วมด้วยได้ แต่ที่เป็นกิจกรรมเฉพาะ เช่นการแพทย์ การก่อสร้างอาคารสูง การทหาร ฯลฯ หากประชาชนเข้าร่วมด้วย อาจไม่ได้ผลหรืออาจเกิดความเสียหาย

6.4 มีการสื่อสาร 2 ทางเพื่อให้ผู้มีส่วนร่วมได้รับข้อมูลอย่างถูกต้อง และสมบูรณ์ หากผู้มีส่วนได้-เสีย ได้รับข้อมูลไม่ถูกต้องและครบถ้วน หรือสื่อสารได้ไม่ดีพอ ก็จะไม่เข้าใจได้ดีพอว่าโครงการจะทำให้เกิด ผลดี-ผลเสีย อย่างไรเพียงใด อาจนำไปสู่การไม่ยอมรับโครงการได้

6.5 ประชาชนมีส่วนร่วมรับทราบ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจในโครงการตั้งแต่เริ่มต้น จะทำให้ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการมากยิ่งขึ้น การร่วมงานกันตั้งแต่เริ่มต้น จนสิ้นสุดการตัดสินใจในโครงการนั้นๆ ในระยะยาวจะเกิดผลดียิ่งขึ้นกว่าการที่จะให้ร่วมด้วยเพียงบางส่วนหรือเข้าไป

6.6 ประชาชนมีทัศนคติที่ดีต่อเจ้าหน้าที่โครงการและต่อ โครงการนั้นๆ และเต็มใจที่จะมีส่วนร่วมด้วย

6.7 การมีส่วนร่วมนั้นต้องไม่ทำให้ประชาชนเสียค่าใช้จ่ายมากเกินไปเกินกว่าผลตอบแทนที่เขาประเมินว่าจะได้รับ

6.8 เมื่อเข้ามามีส่วนร่วมแล้ว จะไม่กระทบกระเทือนสถานภาพในหน้าที่การงาน หรือทางสังคมให้ลดน้อยลง

6.9 มีกลวิธีการแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างโครงการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เป็นอย่างดี

7. เชื่อว่าตนต่างกับชาวบ้านอยู่ไม่น้อย และชาวบ้านเองก็แตกต่างกันอยู่บ้าง ดังนั้นการจะให้มีส่วนร่วมจะเอาใจเราฝ่ายเดียวไม่ได้

8. อาจใช้การมีส่วนร่วมในหลายรูปแบบ เช่น รูปแบบโดยตรง คือ มีส่วนร่วมโดยตัวบุคคลแต่ละคน หรือประชาชนก่อตั้งองค์กรขึ้นมามีส่วนร่วม หรือให้มีตัวแทนมีส่วนร่วมโดยอ้อม ซึ่งข้อมขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละพื้นที่ เช่นในพื้นที่ที่ประชาชนมีศรัทธาในตัวแทนของเขา การมีตัวแทนร่วมด้วยก็เพียงพอ แต่กรณีที่อยู่ในหมู่บ้านเดียวกันมีประชาชนหลากหลายกลุ่ม จึงควรมีตัวแทนของกลุ่มจากหลายภาคส่วนมามีส่วนร่วมเพิ่มขึ้น

9. ไม่มีสิ่งใดได้มาฟรี ต้องแลกเปลี่ยนกัน มีเสียไปบ้าง เพื่อจะได้มา

10. การมีส่วนร่วมต้องนึกถึงใจของผู้อื่นให้มาก มิใช่เอาแต่ใจเราฝ่ายเดียว

อรรถัย ก๊กผล และปรัชญา ชิพเจริญรัตน์ (2547, หน้า 5 - 6) กล่าวว่าในการทำงานเพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องคำนึงถึงเงื่อนไขหรือหลักการที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. การมีส่วนร่วมนั้น ต้องเกิดจากความเต็มใจและความตั้งใจที่จะเข้าร่วม เพราะจะทำให้เกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนในการแก้ปัญหา/ตัดสินใจในเรื่องนั้นๆ
2. กระบวนการมีส่วนร่วมนั้นต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาคและขีดความสามารถของแต่ละบุคคลที่จะเข้ามามีส่วนร่วม
3. การมีส่วนร่วมต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของเสรีภาพ/อิสรภาพที่จะตัดสินใจว่าจะเลือกในการมีส่วนร่วมหรือไม่ ข้อสำคัญคือการมีส่วนร่วมนั้นต้องไม่เกิดจากการบังคับ หรือขู่เข็ญจากผู้ที่เหนือกว่า

สรุปได้ว่า เงื่อนไขพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของประชาชนคือ ประชาชนมีอิสระที่จะเข้าร่วมโดยปราศจากการบังคับหรือการจูงใจ มีความเสมอภาคที่จะแสดงความคิดเห็นต่างๆ มีความสามารถ ทักษะ ความรู้ที่จะเข้าร่วมในโครงการ/กิจกรรมนั้นได้

1.5 มติการมีส่วนร่วมของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2554, หน้า 8-13 – 8-14) อธิบายการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แบ่งได้เป็น 2 มติ มีสาระสำคัญโดยสรุป ดังนี้

มติที่หนึ่ง มติของการมีส่วนร่วมอันเกิดจากผลของกฎหมาย ประกาศ ระเบียบ หนังสือเวียน และหนังสือสั่งการ โดยภาครัฐมีความมุ่งหวังที่จะกระตุ้นและส่งเสริมเพื่อเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน มติดังกล่าวนี้เข้าหน้าที่ของรัฐต่างๆ สามารถเสริมสร้างการมีส่วนร่วมได้ไม่ยากนัก เพราะมักตั้งคนของตนเองเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอยู่แล้ว ขณะที่ประชาชนเริ่มเรียนรู้ว่าตนเองเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้กิจกรรมหรืองานของภาครัฐสำเร็จได้อย่างไม่ยากนัก แม้ว่าประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมด้วยความเกรงใจหรือเข้าร่วมด้วยความเกรงกลัวผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือเจ้าหน้าที่ของฝ่ายรัฐ เพราะเชื่อว่าบุคคลเหล่านี้เป็นผู้ช่วยเหลือให้ได้งบประมาณหรือความช่วยเหลือด้านต่างๆ สำหรับกิจกรรมที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม ได้แก่

1. การแต่งตั้งประชาชน ผู้แทนกลุ่ม/องค์กรชุมชนเป็นคณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น
2. การจัดตั้งคณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น
3. เปิดโอกาสให้หน่วยงานราชการ เอกชน และกลุ่มองค์กรชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น
4. การแต่งตั้งคณะกรรมการประสานแผนพัฒนาท้องถิ่น
5. การประชาสัมพันธ์แผนพัฒนาท้องถิ่น

6. การประชุมประชาคมเพื่อทำแผนชุมชนและนำมาพัฒนาเป็นแผนพัฒนาท้องถิ่น
7. การจัดตั้งกลุ่ม องค์กรชุมชน และประชาคมเมือง ประชาคมหมู่บ้าน/ตำบล
8. การแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินติดตามแผนพัฒนาท้องถิ่น
9. การสร้างวิธีการให้ประชาชนได้รับรู้โครงการและกิจกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
10. การเปิดโอกาสและมีวิธีการให้ประชาชนและองค์กรชุมชนได้มีส่วนร่วมในการริเริ่มหรือเสนอโครงการ
11. การเปิดโอกาสและมีวิธีการให้ประชาชนและองค์กรชุมชนได้มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล/แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการ
12. การเปิดโอกาสและมีวิธีการให้ประชาชนและองค์กรชุมชนได้มีส่วนร่วมในการร่วมดำเนินงานในโครงการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
13. การเปิดโอกาสและมีวิธีการให้ประชาชนและองค์กรชุมชนได้มีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลโครงการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
14. การประชาสัมพันธ์ให้ประชาชน องค์กรชุมชนทราบข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี
15. การแจ้งให้ประชาชนรับรู้อำนาจ/รับฟังการจัดทำโครงการและกิจกรรมตามแผนพัฒนา ก่อนมีการอนุมัติ
16. การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับฟังการประชุมสภาท้องถิ่น
17. การเปิดโอกาสให้ประชาชน กลุ่มองค์กรชุมชนแสดงความคิดเห็นในการประชุมสภาท้องถิ่น
18. การเปิดโอกาสให้ประชาชนเสนอร่างข้อบัญญัติท้องถิ่นและการแจ้งข้อบัญญัติท้องถิ่นที่ผ่านสภาท้องถิ่นให้ประชาชนทราบ
19. การเผยแพร่รายงานการประชุมสภาท้องถิ่นให้ประชาชนทราบ
20. การเปิดเผยหรือแจ้งข้อมูลรายรับรายจ่ายให้ประชาชนทราบ
21. การเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับผลการดำเนินงานจัดซื้อจัดจ้างให้ประชาชนทราบ
22. การแต่งตั้งให้ประชาชนเป็นคณะกรรมการพิจารณาจัดซื้อจัดจ้าง
23. การอำนวยความสะดวกในการเสียภาษีอากร ค่าธรรมเนียมแก่ประชาชน
24. การแต่งตั้งประชาชนเป็นคณะกรรมการตรวจรับการจ้าง
25. การให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ในการตรวจรับการจ้าง

26. การสนับสนุนกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้พัฒนาศักยภาพของประชาชน กลุ่มองค์กรชุมชน

27. การติดตามกิจกรรมที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างขีดความสามารถของประชาชน กลุ่มองค์กรชุมชน

มิติที่สอง มิติการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนโดยตรงที่เกิดขึ้นจากจิตสำนึกสาธารณะของประชาชนต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในมิตินี้ยังเกิดขึ้นในวงจำกัดมาก สืบเนื่องจากต้องอาศัยเงื่อนไขที่สำคัญ เช่น ต้องมีผู้นำที่เข้มแข็ง ความจริงจัง เสียสละ และอุทิศเวลาให้กับการรวมกลุ่มเพื่อทำประโยชน์ให้กับชุมชน และต้องมีสาเหตุปัจจัยกระตุ้นที่มีน้ำหนักเพียงพอที่จะทำให้ประชาชนได้รับผลกระทบในวงกว้าง

สรุปได้ว่า มิติการมีส่วนร่วมของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แบ่งออกเป็น 2 มิติ ได้แก่ มิติที่หนึ่ง การมีส่วนร่วมอันเกิดจากผลของกฎหมาย ประกาศ ระเบียบ หนังสือเวียน และหนังสือสั่งการ เช่น การจัดตั้งคณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น เป็นต้น

มิติที่สอง การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนโดยตรงที่เกิดขึ้นจากจิตสำนึกสาธารณะของประชาชนต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งในประเทศไทยมีไม่มากนัก

1.6 เหตุผลที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมในระดับท้องถิ่น

อรรถ กักผล และปรัชญา ชิพเจริญรัตน์(2547, หน้า 8-11) กล่าวถึงเหตุผลที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมในระดับท้องถิ่นได้แก่

1. เหตุผลในเชิงหลักการ ประชาชนนั้นเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ซึ่งหมายถึงว่าประชาชน เป็น “พลเมือง” (Citizen) มิใช่เป็นเพียง “ประชากร” (Population) และในฐานะของ “พลเมือง” ประชาชนจึงย่อมที่จะมีสิทธิ หน้าที่ในการร่วมกันกำหนดทิศทางของประเทศ หรือสังคมที่ตนเองอยู่ กล่าวคือมีสิทธิในการกำหนดอนาคตของท้องถิ่นตนเองได้ว่าจะเป็นอย่างไรมองจากนี้ในทางปฏิบัติประชาชนควรที่จะมีส่วนร่วมเพราะประชาชนเป็นผู้ที่อยู่ในท้องถิ่นจะนั้นย่อมทราบและเข้าใจในปัญหา และความต้องการของท้องถิ่นได้ดีกว่า หรืออีกนัยหนึ่งคือ “ปัญหาของท้องถิ่น ทางแก้ไขย่อมอยู่ที่ท้องถิ่น” (Local problem, local solution)

นอกจากนี้การพัฒนาหรือโครงการต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นจะสามารถดำเนินไปได้ในทิศทางที่ตอบสนองต่อพื้นที่มากกว่าการที่ไม่มีส่วนร่วมจากประชาชนในพื้นที่ และเป็นการสร้างความชอบธรรมและการยอมรับจากประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจจะช่วยทำให้ประชาชนยอมรับโครงการนั้นๆ ทั้งยังเป็นกลไกในการลดการขัดแย้งที่จะเกิด ตลอดจนเป็นการสร้างความเป็นเจ้าของร่วมกันระหว่างท้องถิ่นกับประชาชนด้วยที่ต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อผลของแผนหรือโครงการดังกล่าวร่วมกัน

2. เพื่อการรองรับการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น หัวใจสำคัญต่อความสำเร็จของการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือการให้ประชาชนหรือภาคประชาสังคม ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งในรูปแบบของการสนับสนุนกิจกรรมและการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การเสนอความเห็น การตรวจสอบการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้องค์ประกอบสำคัญที่สร้างให้ท้องถิ่นมีความเข้มแข็งได้แก่ สำนักในความเป็นเจ้าของพื้นที่หรือชุมชนของตนเอง ซึ่งจะทำให้ประชาชนในท้องถิ่นเห็นคุณค่า และมีความตื่นตัวต่อกระบวนการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น ซึ่งเท่ากับเปิดโอกาสให้เขาเหล่านั้นสามารถที่เข้ามากำหนดชะตากรรมหรือชีวิตความเป็นอยู่ภายในชุมชนของตนได้มากขึ้น

3. เพื่อการป้องกันและตรวจสอบการบริหารงานและจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด นอกจากนี้หน้าที่ในการจัดบริการสาธารณะแก่ประชาชนก็เป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับประชาชนในท้องถิ่นโดยตรง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างๆ มีการเกิดขึ้นและเติบโตอย่างรวดเร็ว แต่ภายใต้การเติบโตนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประสบปัญหาหลายด้าน ปัญหาหนึ่งที่สำคัญคือปัญหาการบริหารงานที่ขาดความโปร่งใส และการทุจริตคอร์รัปชัน ซึ่งการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการและตรวจสอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างมาก เพราะความเสียหายต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากปัญหาดังกล่าว ย่อมที่จะส่งผลกระทบต่อเฉพาะแต่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งนั้นๆ หากยังมีผลกระทบวงกว้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อประชาชนในพื้นที่และชุมชน รวมถึงสถานภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในสายตาของสังคมส่วนใหญ่

สรุปได้ว่า เหตุผลที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมในระดับท้องถิ่น เนื่องจากประชาชนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม หรือกล่าวได้ว่าเป็นพลเมือง ดังนั้นประชาชนจึงมีทั้งมีสิทธิ และหน้าที่ในการร่วมกันกำหนดทิศทางของพื้นที่ตนอาศัยอยู่ ในรูปแบบของการเสนอความคิดเห็น การร่วมดำเนินการ รวมทั้งการตรวจสอบการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1.7 ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน

เกรตัน (Creighton) (วันชัย วัฒนศัพท์, 2543, หน้า 25 –28) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังต่อไปนี้

1. เพิ่มคุณภาพของการตัดสินใจ กระบวนการปรึกษาหารือกับสาธารณชนช่วยให้เกิดความกระจ่างในวัตถุประสงค์และความต้องการของโครงการหรือนโยบายนั้นๆ ได้อยู่เสมอ สาธารณชนสามารถที่จะผลักดันให้เกิดการทบทวนข้อสันนิษฐานที่ปิดบังอยู่ ซึ่งอาจจะปิดบังไม่ให้เห็นทางออกที่มีประสิทธิภาพที่สุด บ่อยครั้งกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนก่อให้เกิด

การพิจารณาถึงทางเลือกใหม่แทนวิธีการที่ได้เคยใช้กันมาในอดีต สาธารณชนมักจะมีข้อมูลที่สำคัญ ซึ่งทำให้เกิดความแตกต่างในการที่จะนำไปสู่การตัดสินใจ ก่อให้เกิดความแตกต่างระหว่างโครงการที่ประสบความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จ

2. การลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา กระบวนการหรือโครงการการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเต็มรูปแบบมักจะสิ้นเปลืองและเสียเวลา แต่ในทางปฏิบัติแล้วการมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่ต้น สามารถที่จะลดความล่าช้าและลดค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งของประชาชนได้ การมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถเกิดผลในการยอมรับอย่างสูงต่อการตัดสินใจ โดยกลุ่มซึ่งมีส่วนได้ส่วนเสียในการตัดสินใจนั้นๆ ในการนี้จะช่วยลดความขัดแย้งระหว่างการนำไปปฏิบัติ ทำให้เกิดการประหยัดค่าใช้จ่าย ซึ่งโดยทั่วไปอาจจะแพงกว่าค่าใช้จ่ายในการทำโครงการการมีส่วนร่วมของประชาชน

3. การสร้างฉันทามติ โครงการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถที่จะสร้างข้อตกลงที่มั่นคงและยืนยาวและการยอมรับระหว่างกลุ่ม ซึ่งก่อนหน้านี้อาจจะมีความเห็นขัดแย้งกันคนละทาง การมีส่วนร่วมนี้ยังก่อให้เกิดความเข้าใจระหว่างคู่กรณี ลดความขัดแย้งทางการเมืองและสร้างให้เกิดความชอบธรรมในการตัดสินใจของรัฐ

4. การเพิ่มความง่ายในการนำไปปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทำให้คนเรามีความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของการตัดสินใจนั้น และครั้งหนึ่งเมื่อได้ร่วมตัดสินใจแล้ว เขาก็ย่อมต้องการที่จะเห็นสิ่งนั้นนำไปปฏิบัติ แต่กลุ่มและปัจเจกชนอาจจะรู้สึกกระตือรือร้นในการที่จะช่วยให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

5. การหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าใน “กรณีที่ร้ายแรงที่สุด” เมื่อความขัดแย้งนำไปสู่การเป็นปฏิปักษ์มันจะยากยิ่งขึ้นในการที่จะแก้ปัญหาประเด็นนั้น กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนก่อให้เกิดโอกาสที่คู่กรณีจะแสดงความต้องการของกลุ่มเขา และความห่วงกังวลที่ปราศจากความรู้สึกที่เป็นปฏิปักษ์ การมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่ต้นสามารถลดการเผชิญหน้ากันอย่างรุนแรงที่อาจจะเป็นไปได้ อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ใช่ยาวิเศษ มันไม่อาจที่จะลดหรือกำจัดความขัดแย้งในทุกๆ กรณีได้

6. การดำรงไว้ซึ่งความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม วิธีทางที่จะนำไปสู่ความชอบธรรมและการดำรงอยู่ของความชอบธรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อการตัดสินใจก่อให้เกิดความขัดแย้ง ก็คือจะต้องใช้กระบวนการตัดสินใจซึ่งโปร่งใสและน่าเชื่อถือต่อสาธารณชนและซึ่งให้สาธารณชนมีส่วนร่วม โครงการมีส่วนร่วมของประชาชนยังก่อให้เกิดความเข้าใจถึงเหตุผลที่นำไปสู่การตัดสินใจนั้นๆ

7. การคาดคะเนความหวังกังวลของประชาชนและค่านิยมของสาธารณชน ในขณะที่เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นทำงานกับสาธารณชนในโครงการการมีส่วนร่วมของประชาชน เขาจะค่อย ๆ เพิ่มความรู้สึกที่ไวต่อความหวังกังวลของสาธารณชนและต่อที่ว่าสาธารณชนมองการปฏิบัติงานขององค์กรส่วนท้องถิ่นอย่างไร บ่อยครั้งที่ทัศนคติเหล่านี้ได้นำมาผูกกันภายในเพื่อให้เจ้าหน้าที่เกิดความตระหนักถึงการตอบสนองของสาธารณชนที่เป็นไปได้ต่อกระบวนการและการตัดสินใจต่างๆ ถึงแม้ว่าประเด็นนั้นนี้อาจจะไม่ใหญ่โตมากนักที่จะต้องทำโครงการการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเป็นทางการ

8. การพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชน ประโยชน์อันสำคัญอย่างยิ่งของการมีส่วนร่วมของประชาชนคือการให้การศึกษาต่อสาธารณชนที่ดีขึ้นกว่า ผู้มีส่วนร่วมไม่เพียงแต่จะเรียนรู้เกี่ยวกับเนื้อหา แต่เขายังได้เรียนรู้ด้วยว่ากระบวนการตัดสินใจโดยองค์กรส่วนท้องถิ่นของเขาควรจะเป็นอย่างไรและทำไมจึงต้องตัดสินใจดังกล่าว การมีส่วนร่วมของประชาชนยังเป็นเวทีการฝึกที่มีประสิทธิภาพของผู้นำท้องถิ่นในอนาคตอีกด้วย

ศูนย์บริการประชาชน สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี(2551, หน้า 17) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

1. เพิ่มคุณภาพการตัดสินใจ ช่วยให้เกิดการพิจารณาทางเลือกใหม่ ทำให้การตัดสินใจรอบคอบขึ้น
2. การลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา เมื่อการตัดสินใจนั้นได้รับการยอมรับจะช่วยลดความขัดแย้งระหว่างการนำไปปฏิบัติ
3. การสร้างฉันทามติ ลดความขัดแย้งทางการเมืองและเกิดความชอบธรรมในการตัดสินใจของรัฐ
4. การเพิ่มความง่ายในการนำไปปฏิบัติ สร้างให้ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ และมีความกระตือรือร้นในการช่วยให้เกิดผลในทางปฏิบัติ
5. การมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นสามารถลดการเผชิญหน้าและความขัดแย้งที่รุนแรงได้
6. ช่วยทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมีความใกล้ชิดกับประชาชนและไวต่อความรู้สึกหวังกังวลของประชาชน และเกิดความตระหนักในการตอบสนองต่อความกังวลของประชาชน
7. การพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชน ถือว่าเป็นการให้การศึกษาชุมชน เพื่อเรียนรู้กระบวนการตัดสินใจ และเป็นเวทีฝึกผู้นำชุมชน
8. ช่วยทำให้ประชาชนสนใจประเด็นสาธารณะมากขึ้น เป็นการเพิ่มทุนทางสังคมและช่วยเสริมสร้างให้ประชาชนเป็นพลเมืองที่กระตือรือร้น สอดคล้องกับการปกครองตามหลักประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

โกวิทช์ พวงงาม (2552, หน้า 13) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนมีประโยชน์ในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนี้

1. เพื่อให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็น นำเสนอปัญหาความต้องการและข้อเสนอแนะต่างๆต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้
2. เพื่อให้ประชาชนสามารถปกป้องผลประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่น นำเสนอการจัดสรรทรัพยากร และร่วมตัดสินใจในกิจการการพัฒนาท้องถิ่น
3. การมีส่วนร่วมของประชาชนก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้น

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2547, หน้า 27 – 28) ได้กล่าวถึงข้อดีของการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

1. ทำให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การมีส่วนร่วมกันทำกิจกรรมทำให้แต่ละฝ่ายได้เรียนรู้ซึ่งกันและกันแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิดเห็นซึ่งกันและกัน จนไปสู่การยอมรับความแตกต่างในรูปร่าง ความรู้ นิสัย ค่านิยม ต่างๆอันเป็นรากฐานสำคัญของประชาธิปไตย
2. ทำให้งานที่ยากบางอย่างสำเร็จขึ้นมาได้ งานหลายอย่างหากทำเพียงผู้เดียว หรือน้อยคนอาจไม่สำเร็จ ต้องให้ผู้มาร่วมงานหลายคนจึงจะสำเร็จ เช่น การสร้างบ้าน สร้างเจดีย์ สร้างสิ่งมหัศจรรย์ของโลกเช่น ทักษมาฮัล กำแพงเมืองจีน หรืองานบางอย่างต้องการความร่วมมือโดยตลอด เช่น การลดปริมาณขยะ จึงต้องให้คนทั้งหมดเห็นด้วยและร่วมกันปฏิบัติ
3. ทำให้บุคคลคิดช่วยตนเอง เพราะถ้ารัฐเป็นฝ่ายทำก็อาจจะรอความช่วยเหลือ หากมาร่วมกันพิจารณา อาจทำบางสิ่งได้เอง และจะร่วมดูแลรักษาสิ่งนั้นมากขึ้น
4. ทำให้ความช่วยเหลือนั้นตรงกับที่ต้องการ โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในชั้นการระบุประเด็นปัญหาและความต้องการ จึงไม่เกิดปัญหาที่สร้างไว้เพื่อใช้แล้วไม่ใช่ให้เกิดประโยชน์ที่อ่านหนังสือในหมู่บ้าน สะพานลอยให้คนข้าม ซึ่งทำแล้วไม่มีผู้ใช้ก็เสียประโยชน์
5. มักทำให้ประหยัดทรัพยากรลงได้ เพราะการช่วยตรงกับความต้องการที่จะใช้จะทำ และยังอาจมีแรงงานจากการมีส่วนร่วมมาช่วยได้ อาจมีบ้างถ้ามีส่วนร่วมจนเหนื่อย ไม่มีการจัดการที่ดีก็อาจสิ้นเปลืองทรัพยากรมากกว่าที่ควร หรืออาจเกิดความเสียหายก็ได้
6. ทำให้รู้สึกเป็นเจ้าของ การมาร่วมคิดร่วมทำ ทำให้รู้สึกเป็นเจ้าของ ก็มักร่วมกันดูแลรักษาซ่อมแซม และมีความภูมิใจในสิ่งที่ตนร่วมกันทำขึ้นมา สิ่งของที่บุคคลได้ทำร่วมกันมาจึงอยู่คงทน
7. เพิ่มทางเลือกที่ดีเพื่อการตัดสินใจ การได้รับรู้ในโครงการอย่างละเอียดทำให้ช่วยกันหาทางเลือก (ทางออก) หลายทางที่สมบูรณ์และเหมาะสมที่สุด ทำให้เกิดผลเสียหายน้อยลงหรือเกิดผลดีมากกว่าการไม่ให้เข้ามามีส่วนร่วม

8. เกิดการสร้างฉันทามติ (Consensusbuilding) หรือการเห็นพ้องต้องกันขึ้นมาได้ โดยในประเทศตะวันตกการมีส่วนร่วมของประชาชน มักทำให้เกิดความเข้าใจระหว่างคู่กรณี เกิดการสร้างข้อตกลงที่มั่นคง ยืนยงได้

9. ทำให้ชุมชนหรือสังคมเข้มแข็ง เพราะชุมชนที่เข้มแข็งควรต้องมีส่วนร่วมกันตัดสินใจร่วมดูแลปกครองพิทักษ์ผลประโยชน์ของชุมชน หรือสังคมนั้นเอง โดยการมีส่วนร่วมคิดร่วมทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมเสมอๆ ทำให้ชุมชนรู้สึกว่าได้ควบคุมโชคชะตาของตนเอง แทนที่จะเป็นผู้ชำนาญที่อื่นที่ “เขาไม่รู้จัก” หรือไม่ไว้ใจมาควบคุมสั่งการ

10. ทำให้เกิดการดำเนินงานของชุมชนหรือสังคมนั้นโปร่งใส เพราะการมีส่วนร่วมเพื่อกิจการสาธารณะอยู่เสมอทำให้ผู้ที่จะทุจริต คดโกงก็วันเกรงกระทำได้ยากขึ้น กลัวพลังการมีส่วนร่วมของประชาสังคม (Civil society) แม้นักการเมือง ข้าราชการระดับสูงที่ไม่ค่อยปฏิบัติงานก็กลัวการเสนอให้ออกจากตำแหน่ง โดยประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เกิน 50,000 ราย เสนอชื่อเพื่อวุฒิสภาพิจารณาปลดออกจากตำแหน่งได้

11. ทำให้บุคคลที่อาจยอมรับยากยอมรับโครงการนั้นได้ โดยยอมรับว่าเมื่อมีโครงการแล้ว ตนอาจเสียผลประโยชน์ไปบ้างแต่เมื่อมีค่าชดเชยที่เหมาะสมและคนอื่นๆยอมรับโครงการนั้นก็เห็นแก่ประโยชน์ของคนส่วนใหญ่

12. ทางการเกษตร พบว่า การที่เกษตรกรเข้าร่วมกันเป็นสมาชิกองค์กรการเกษตร ทำให้เกิดการสื่อสารที่เป็นประโยชน์แก่สมาชิก และได้รับบริการจากเจ้าหน้าที่ของรัฐมากกว่าผู้ที่ไม่เป็นสมาชิก

สรุปได้ว่า ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน ช่วยเพิ่มคุณภาพของการตัดสินใจ ลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียวเวลา เกิดฉันทามติ ช่วยลดความขัดแย้ง และยังทำให้รู้สึกว่าคุณเป็นเจ้าของได้ร่วมดำเนินการ ตลอดจนทำให้เกิดชุมชนเข้มแข็ง

2. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น

2.1 ความหมายของการวางแผน

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2548, หน้า 2) กล่าวถึงความหมายของการวางแผน ดังนี้

การวางแผนเป็นการพิจารณาและกำหนดแนวทางปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายที่ปรารถนาเปรียบเสมือนเป็นสะพานเชื่อมโยงระหว่างปัจจุบันและอนาคต เป็นการคาดการณ์สิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้น ฉะนั้นการวางแผนจึงเป็นกระบวนการทางสติปัญญาที่พิจารณา กำหนดแนวทางปฏิบัติงาน มีรากฐานการตัดสินใจตามวัตถุประสงค์ ความรู้และการคาดคะเนอย่างใช้ดุลยพินิจ

การวางแผนจึงมีความเกี่ยวข้องกับการคาดการณ์ต่างๆ ในอนาคตและตัดสินใจเลือกแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุด โดยผ่านกระบวนการคิดก่อนทำ ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า การวางแผน คือ ความพยายามที่เป็นระบบ (Systematic attempt) เพื่อตัดสินใจเลือกแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุดสำหรับอนาคตเพื่อให้องค์การบรรลุผลที่ปรารถนา

สรุปได้ว่า การวางแผน หมายถึง การพิจารณาและกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานที่ดีที่สุด ในอนาคตเพื่อให้องค์การบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

2.2 ความสำคัญของการวางแผน

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2548, หน้า 3) กล่าวถึงความสำคัญของการวางแผนไว้ ดังนี้

1. เป็นการลดความไม่แน่นอนและปัญหาความยุ่งยากซับซ้อนที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ทั้งนี้เพราะการวางแผนเป็นการจัดโอกาสทางการจัดการให้ผู้วางแผนมีสายตากว้างไกล มองเหตุการณ์ต่างๆ ในอนาคตที่อาจเกิดขึ้น เช่น การเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี ปัญหา ความต้องการของประชาชนในสังคมนั้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้อาจส่งผลกระทบต่อการบรรลุเป้าหมายขององค์การ ดังนั้น องค์การจึงจำเป็นต้องเตรียมตัวและเผชิญกับสิ่งที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากความผันผวนของสิ่งแวดล้อมอันได้แก่ สภาพทางเศรษฐกิจสังคมและการเมือง เป็นต้น

2. ทำให้เกิดการยอมรับแนวความคิดใหม่ๆ เข้ามาในองค์การ ทั้งนี้เนื่องจากปรัชญาของการวางแผนยึดถือและยอมรับเรื่องการเปลี่ยนแปลง ไม่มีสิ่งใดอยู่อย่างนิรันดรจึงทำให้มีการยอมรับแนวความคิดเชิงระบบ (System approach) เข้ามาใช้ในองค์การในยุคปัจจุบัน

3. ทำให้การดำเนินการขององค์การบรรลุถึงเป้าหมายที่ปรารถนา ทั้งนี้เพราะการวางแผนเป็นงานที่ต้องกระทำเป็นจุดเริ่มแรกของทุกฝ่ายในองค์การ ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันการดำเนินการเป็นไปด้วยความมั่นคงและมีความเจริญเติบโต

4. เป็นการลดความสูญเปล่าของหน่วยงานที่ซ้ำซ้อนเพราะการวางแผนทำให้มองเห็นภาพรวมขององค์การที่ชัดเจนและยังเป็นการอำนวยความสะดวกในการจัดระเบียบขององค์การให้มีความเหมาะสมกับลักษณะงานมากยิ่งขึ้น เป็นการจำแนกงานแต่ละแผนกไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนกัน

5. ทำให้เกิดความแจ่มชัดในการดำเนินงานเนื่องจากการวางแผนเป็นการกระทำโดยอาศัยทฤษฎี หลักการ และงานวิจัยต่างๆ มาเป็นตัวกำหนดจุดมุ่งหมายและแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนในอนาคตอย่างเหมาะสมกับสภาพองค์การที่ดำเนินอยู่

2.3 ประโยชน์ของการวางแผน

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2548, หน้า 3) กล่าวถึงการวางแผนที่ดีย่อมส่งผลให้เกิดประโยชน์ดังต่อไปนี้

1. บรรลุจุดมุ่งหมาย (Attention objectives) การวางแผนทุกครั้งจะมีจุดหมายปลายทาง เพื่อให้องค์การบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดให้ การกำหนดจุดมุ่งหมายจึงเป็นงานขั้นแรกของการวางแผน ถ้าจุดมุ่งหมายที่กำหนดมีความแจ่มชัดก็จะช่วยให้การบริหารแผนมีทิศทางมุ่งตรงไปยังจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ได้อย่างสะดวกและเกิดผลดี

2. ประหยัด (Economical operation) การวางแผนเกี่ยวข้องกับการใช้สติปัญญาเพื่อคิดวิธีการให้องค์การบรรลุถึงประสิทธิภาพ เป็นการให้งานในฝ่ายต่างๆ มีการประสานงานกันดี กิจกรรมที่ดำเนินมีความต่อเนื่องกัน ก่อให้เกิดความเป็นระเบียบในงานต่างๆ ที่ทำ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรต่างๆ อย่างคุ้มค่า นับว่าเป็นการลดต้นทุนที่ดี ก่อให้เกิดการประหยัดแก่องค์การ

3. ลดความไม่แน่นอน (Reduction of uncertainty) การวางแผนช่วยลดความไม่แน่นอนในอนาคตลง เพราะการวางแผนเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการคาดการณ์เหตุการณ์ในอนาคต การวางแผนที่มีประสิทธิภาพเป็นผลมาจากการวิเคราะห์พื้นฐานของข้อเท็จจริงที่ปรากฏขึ้นแล้ว ทำการคาดคะเนเหตุการณ์ในอนาคตและได้หาแนวทางพิจารณาป้องกันเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นไว้แล้ว

4. เป็นเกณฑ์ในการควบคุม (Basis of control) การวางแผนช่วยให้ผู้บริหารได้กำหนดหน้าที่การควบคุมขึ้น ทั้งนี้เพราะการวางแผนและการควบคุมเป็นสิ่งที่แยกกันไม่ออกเป็นกิจกรรมที่ดำเนินการคู่กันอาศัยซึ่งกันและกัน กล่าวคือถ้าไม่มีการวางแผนก็ไม่สามารถมีการควบคุม กล่าวได้ว่าแผนกำหนดจุดมุ่งหมายและมาตรฐานการปฏิบัติงานในหน้าที่การควบคุม

5. ส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรมและการสร้างสรรค์ (Encourages innovation and creativity) การวางแผนเป็นพื้นฐานด้านการตัดสินใจ และเป็นสิ่งที่ช่วยให้เกิดแนวความคิดใหม่ ๆ (นวัตกรรม) และความคิดสร้างสรรค์ ทั้งนี้เนื่องจากขณะที่ฝ่ายจัดการมีการวางแผนกันนั้นจะเป็นการระดมปัญญาของคณะผู้ทำงานด้านการวางแผนทำให้เกิดความคิดใหม่ๆ และความคิดสร้างสรรค์ นำมาใช้ประโยชน์แก่องค์การ และยังเป็นการสร้างทัศนคติการมองอนาคตระหว่างคณะผู้บริหาร

6. พัฒนาแรงจูงใจ (Improves motivation) ระบบการวางแผนที่ดีจะเป็นการบ่งชี้ให้เห็นถึงความร่วมแรงร่วมใจในการทำงานของผู้บริหาร และยังเป็นการสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นในกลุ่มคนงานด้วยเพราะเขารู้อย่างชัดเจนว่าองค์การคาดหวังอะไรจากเขาบ้าง นอกจากนั้น การวางแผนยังเป็นเครื่องมือฝึกและพัฒนาแรงจูงใจที่ดีสำหรับผู้บริหารในอนาคต

7. พัฒนาการแข่งขัน (Improves competitive strength) การวางแผนที่มีประสิทธิภาพทำให้องค์การมีการแข่งขันกันมากกว่าองค์การที่ไม่มีวางแผนหรือมีการวางแผนที่ขาดประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพราะการวางแผนจะเกี่ยวข้องกับการขยายขอบข่ายการทำงาน เปลี่ยนแปลงวิธีการทำงาน ปรับปรุงสิ่งต่างๆ ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

8. ทำให้เกิดการประสานงานที่ดี (Better coordination) การวางแผนได้สร้างความมั่นใจในเรื่องเอกภาพที่จะบรรลุจุดมุ่งหมายขององค์การ ทำให้กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดวางไว้มุ่งไปที่จุดมุ่งหมายเดียวกัน มีการจัดประสานงานในฝ่ายต่าง ๆ ขององค์การเพื่อหลีกเลี่ยงความซ้ำซ้อนในงานแต่ละฝ่ายขององค์การ

สรุปได้ว่า องค์การจะประสบความสำเร็จได้นั้น จะต้องมีการวางแผนซึ่งถือเป็นภารกิจอันดับแรกที่มีความสำคัญของกระบวนการจัดการที่ดี

2.4 ประเภทของการวางแผน

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2548, หน้า 9) กล่าวถึงประเภทของการวางแผนสามารถจำแนกตามระยะเวลา ได้ดังนี้

1. การวางแผนระยะยาว (Long-range planning) เป็นการวางแผนที่กำหนดระยะเวลาดำเนินการตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป แต่จากการศึกษาของ The American management association พบว่าแผนระยะยาวนี้ควรมีระยะ 5 ปี เหมาะสมที่สุดที่จะสามารถคาดการณ์อนาคตได้อย่างมีเหตุผล

2. การวางแผนระยะปานกลาง (Medium-range planning) เป็นการวางแผนที่มีระยะเวลาดำเนินการระหว่าง 3 ถึง 5 ปี

3. การวางแผนระยะสั้น (Short-range planning) มีระยะเวลาที่กำหนดไว้ระหว่าง 1 ถึง 3 ปี การวางแผนระยะสั้นเป็นการกำหนดกิจกรรมช่วงสั้น ๆ เพื่อให้วัตถุประสงค์ในแผนระยะยาวประสบความสำเร็จ แผนระยะสั้นจะต้องมีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับแผนระยะยาว องค์การจึงจะดำเนินไปถึงจุดมุ่งหมายปลายทางอย่างราบรื่น

2.5 ประเภทของแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 (กระทรวงมหาดไทย, 2548, หน้า 61-62) กำหนดให้แผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมี 2 ประเภท คือ

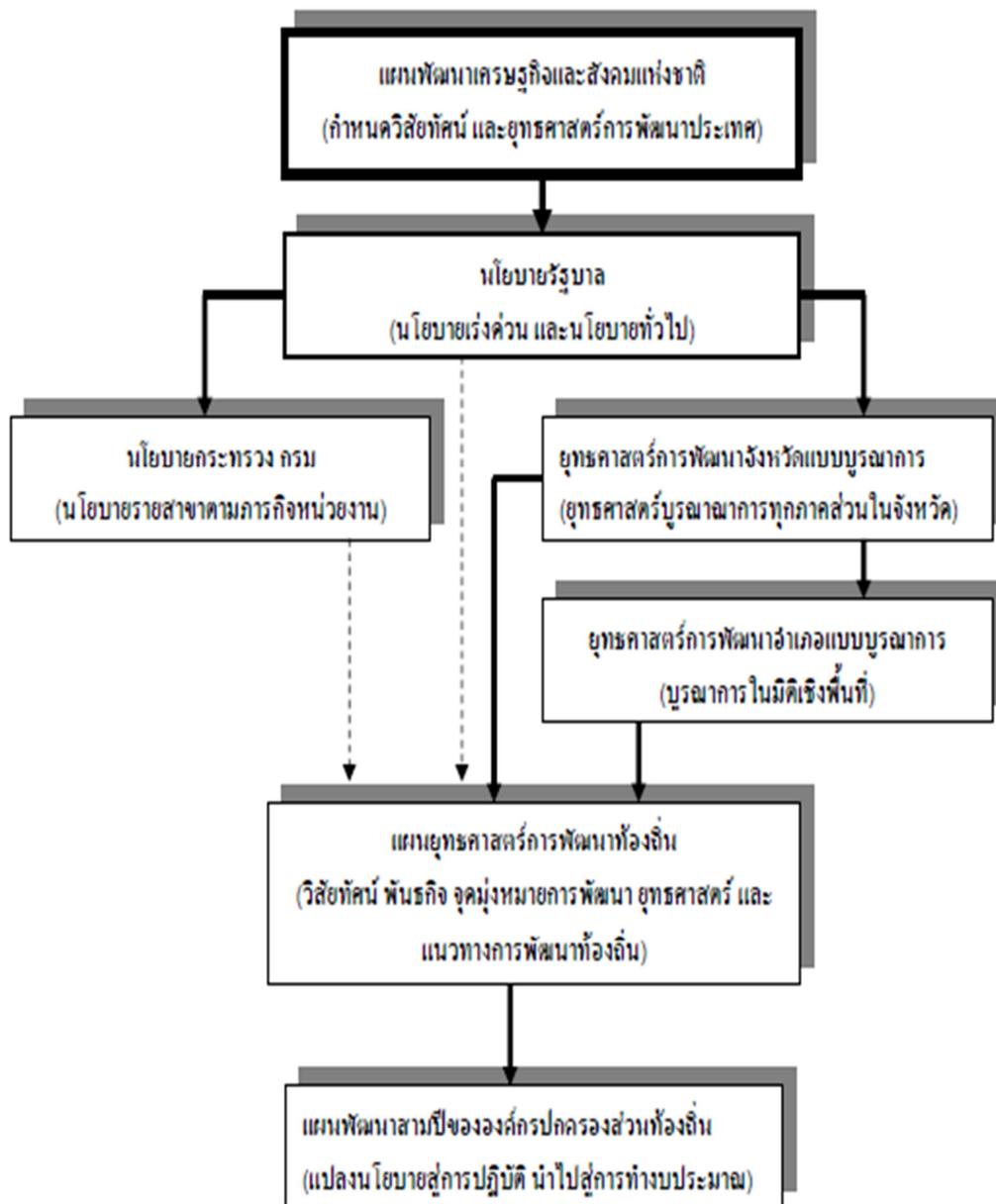
1. แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาหมายถึง แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่กำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งแสดงถึงวิสัยทัศน์ พันธกิจ และจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาในอนาคต โดยสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนการบริหารราชการแผ่นดิน ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด อำเภอ และแผนชุมชน

แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจะมีกำหนดระยะเวลาที่ปีก็ได้ ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงของการดำเนินงานว่าปีใดจะสำเร็จ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่งได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาที่มีกำหนดระยะเวลา 4 ปี ตามวาระการดำรงตำแหน่งของผู้บริหารท้องถิ่น แต่โดยปกติแล้ว

องค์กรปกครองส่วนจังหวัดจะขอความร่วมมือให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายในจังหวัดนั้นๆ จัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนามีกำหนดระยะเวลา 5 ปี เพื่อให้ง่ายต่อการประสานแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่จังหวัด

2. แผนพัฒนาสามปี หมายถึง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนามีลักษณะเป็นการกำหนดรายละเอียดแผนงาน โครงการพัฒนาที่จัดทำขึ้นสำหรับปีงบประมาณแต่ละปี ซึ่งมีความต่อเนื่องและเป็นแผนก้าวหน้าครอบคลุมระยะเวลาสามปี โดยมีการทบทวนเพื่อปรับปรุงเป็นประจำทุกปี

แผนพัฒนาสามปีจึงมีลักษณะเป็นแผนพัฒนาแบบหมุนเวียน (Rolling plan) ที่จำเป็นต้องมีการทบทวนและจัดทำทุกปี ซึ่งระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 ข้อ 25 ได้กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใช้แผนพัฒนาสามปีเป็นกรอบในการจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปี และงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม รวมทั้งวางแนวทางเพื่อให้มีการปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามโครงการที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาสามปี จะเห็นว่า การจัดทำแผนพัฒนาสามปีมีความเชื่อมโยงกับการจัดงบประมาณประจำปีอย่างใกล้ชิด

ภาพประกอบ 2 ความเชื่อมโยงระหว่างแผนพัฒนาระดับต่างๆ กับแผนพัฒนาท้องถิ่น

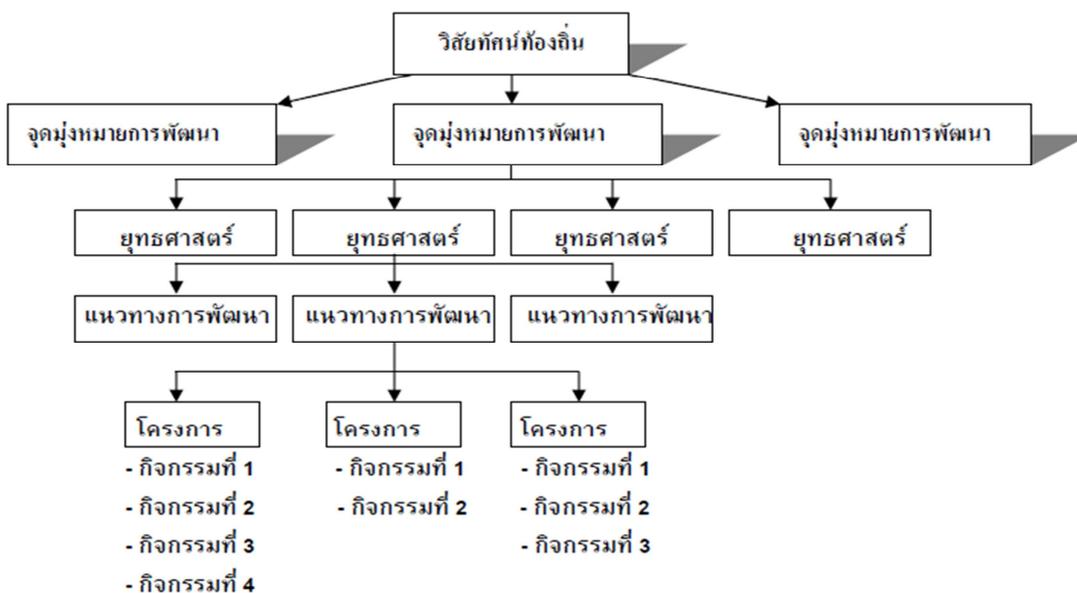
2.6 การจัดทำแผนพัฒนาสามปี

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2548, หน้า 34-36) กล่าวถึงการจัดทำแผนพัฒนาสามปีไว้ดังนี้

ลักษณะของแผนพัฒนาสามปี แผนพัฒนาสามปีเป็นการแปลงแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไปสู่การปฏิบัติ โดยมีหลักคิดที่ว่า ภายใต้ยุทธศาสตร์พัฒนาหนึ่งๆ จะมีแนวทางการพัฒนาได้มากกว่าหนึ่ง แนวทางและภายใต้แนวทางการพัฒนาหนึ่ง จะมีโครงการ/กิจกรรมได้มากกว่าหนึ่ง

โครงการ/กิจกรรมที่จะต้องนำมาดำเนินการเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ต้องการในแต่ละยุทธศาสตร์การพัฒนา ซึ่งจะมีผลต่อวัตถุประสงค์ เป้าหมาย จุดมุ่งหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน และวิสัยทัศน์ในที่สุด

นอกจากนั้น แผนพัฒนาสามปี เป็นแผนที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับงบประมาณรายจ่ายประจำปี กล่าวคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ใช้การวางแผนพัฒนาเป็นเครื่องมือในการจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปี โดยนำโครงการ/กิจกรรมจากแผนพัฒนาสามปี ในปีที่จะจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปี ไปจัดทำงบประมาณ เพื่อให้กระบวนการจัดทำงบประมาณเป็นไปด้วยความรอบคอบ และผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

ภาพประกอบ 3 ความเชื่อมโยงของแผนยุทธศาสตร์การพัฒนากับแผนพัฒนาสามปี

เนื่องจาก “แผนพัฒนาสามปี” หมายถึง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สอดคล้องกับแผนพัฒนายุทธศาสตร์การพัฒนากอง อำนวยการพัฒนา อันมีลักษณะเป็นการกำหนดรายละเอียดแผนงาน โครงการที่จัดทำขึ้นสำหรับปีงบประมาณแต่ละปี ซึ่งมีความต่อเนื่องและเป็นแผนก้าวหน้า ครอบคลุมระยะเวลาสามปีโดยมีการทบทวนเพื่อปรับปรุงเป็นประจำทุกปี

ดังนั้น โครงการที่บรรจุอยู่ในแผนพัฒนาสามปี โดยเฉพาะในแผนประจำปีแรกของห้วงระยะเวลาสามปีนั้นควรมีสภาพความพร้อมอย่างน้อย 2 ประการ คือ

1. มีความแน่นอนของกิจกรรมที่จะดำเนินการ โดยควรมีการประเมินถึงความเป็นไปได้ของโครงการ/กิจกรรม รวมทั้งผลประโยชน์สาธารณะที่จะได้รับจากโครงการ/กิจกรรม

2. กิจกรรมที่อยู่ในแผนประจำปีแรกของห้วงระยะเวลาสามปี ควรมีความพร้อมในเรื่องรูปแบบและรายละเอียดทางเทคนิคพอสมควร เพื่อให้สามารถกำหนดรายการในแผนพัฒนาที่จะนำไปใช้จัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปีได้ต่อไป

แผนพัฒนาสามปี มีลักษณะกว้างๆ ดังต่อไปนี้

1. เป็นเอกสารที่แสดงความสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา
2. เป็นเอกสารที่แสดงแนวทางการพัฒนาและวัตถุประสงค์ของแนวทางการพัฒนาที่ชัดเจนและมีลักษณะเฉพาะเจาะจงที่ดำเนินการ
3. เป็นเอกสารที่แสดงโครงการ/กิจกรรมการพัฒนาที่จะดำเนินการเป็นห้วงระยะเวลาสามปี
4. เป็นเอกสารที่จะแสดงความเชื่อมโยงระหว่างแผนยุทธศาสตร์การพัฒนากับงบประมาณรายจ่ายประจำปี

ประโยชน์ของแผนพัฒนาสามปี

การจัดทำแผนพัฒนาสามปี เป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้พิจารณา อย่างรอบคอบให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างแนวทางการดำเนินงานต่างๆ ที่อาจมีความเชื่อมโยงและส่งผลทั้งในเชิงสนับสนุน และเป็นอุปสรรคต่อกัน เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นำมาตัดสินใจ กำหนดแนวทางการดำเนินงาน และใช้ทรัพยากรการบริหารของท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้เกิดประโยชน์สาธารณะสูงสุด

ทรัพยากรการบริหาร โดยทั่วไปประกอบด้วย

1. เงิน ทั้งเงินงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและแหล่งงบประมาณภายนอก รวมทั้งมาตรการประหยัดงบประมาณรายจ่ายด้วย
2. คน ซึ่งหมายความรวมถึงแต่ผู้บริหารท้องถิ่น พนักงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับซึ่งจะมีความแตกต่าง หลากหลายทั้งด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องนำศักยภาพของกำลังคนเหล่านั้นมาใช้ รวมทั้งต้องพัฒนากำลังคนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและถ้าพิจารณาในความหมายอย่างกว้างและอาจหมายความรวมถึงประชาชนในท้องถิ่นซึ่งจะมีส่วนในการพัฒนาท้องถิ่นด้วย
3. วัสดุอุปกรณ์ หมายถึงเครื่องจักร เครื่องมือ รวมทั้งอาคารสถานที่ที่จะนำมาใช้ในการบริหารจัดการท้องถิ่นให้เกิดการพัฒนาสูงสุด โดยมีการพัฒนาวัสดุอุปกรณ์ให้มีความทันสมัยเพื่อ

รองรับความก้าวหน้าของสังคมโดยรวมได้อย่างเท่าทัน และใช้วัสดุอุปกรณ์ดังกล่าวอย่างเต็มศักยภาพ

การบริหารจัดการ เป็นสิ่งที่จะช่วยขับเคลื่อนทรัพยากรทั้งสามประการข้างต้นให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และมีสภาพการพัฒนายั่งยืน การบริหารจัดการเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่ต้องศึกษาและนำไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

ปี พ.ศ.	พ.ศ. 25....											
	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59
แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา (2550-2554)												
1) เตรียมการจัดทำแผน	-----											
2) ใช้บังคับ			=====	=====	=====	=====						
แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา (2555-2559)												
3) เตรียมการจัดทำแผน						-----						
4) ใช้บังคับ							=====	=====	=====	=====		
แผนพัฒนาสามปี												
1) 2548 - 2550	---											
2) 2549 - 2551		---										
3) 2550 - 2552			---									
4) 2551 - 2553				---								
5) 2552 - 2554					---							
6) 2553 - 2555						---						
7) 2554 - 2556							---					
8) 2555 - 2557								---				
9) 2556 - 2558									---			
10) 2557 - 2559										---		
ฯลฯ												
หมายเหตุ มีการทบทวนและขยายแผนทุกปี												

ภาพประกอบ 4 วงรอบการจัดทำแผนยุทธศาสตร์และแผนพัฒนาสามปี

สรุปได้ว่า แผนพัฒนาสามปี เป็นแผนระยะปานกลาง มีลักษณะเป็นการกำหนดรายละเอียดแผนงาน โครงการพัฒนาที่จัดทำขึ้นสำหรับปีงบประมาณแต่ละปีซึ่งมีความต่อเนื่องและครอบคลุมระยะเวลาสามปีโดยมีการทบทวนเพื่อปรับปรุงเป็นประจำทุกปีช่วยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำมาตัดสินใจ กำหนดแนวทางการดำเนินงาน และใช้ทรัพยากรการบริหารของท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้เกิดประโยชน์สาธารณะสูงสุด

2.7 ขั้นตอนการจัดทำแผนพัฒนาสามปี

การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นและแผนพัฒนาการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2548, หน้า 89 - 92) ได้กล่าวว่าหลังจากที่ได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาและแนวทางการพัฒนาในแผนยุทธศาสตร์แล้ว ก็จะต้องถึงขั้นตอนในการแปลงสู่การปฏิบัติโดยการจัดทำแผนพัฒนาสามปี ซึ่งมีแนวทางในการจัดทำ ดังนี้

1. การเตรียมการจัดทำแผน

1.1 หน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดทำแผนพัฒนาควรเข้าพบผู้บริหารท้องถิ่น เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ ความสำคัญและความจำเป็นในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี ตลอดจนเพื่อให้ผู้บริหารทราบถึงภารกิจที่จะต้องดำเนินการต่อไป และดำเนินการเสนอโครงการจัดทำแผนพัฒนาสามปี ห้วงปี “พ.ศ.ถึง.....” ผ่านปลัดองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นให้ผู้บริหารท้องถิ่นอนุมัติโครงการดังกล่าว จะเป็นการกำหนดทรัพยากรในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีและกำหนดปฏิทินการทำงานไว้อย่างชัดเจน

1.2 หน่วยงานที่รับผิดชอบ แจ้งโครงการที่ได้รับอนุมัติให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ ได้แก่ คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น หน่วยงานภายในขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นและประชาคม

2. การคัดเลือกยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนา

2.1 คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาจะสรุปยุทธศาสตร์การพัฒนาและแนวทางการพัฒนาจากแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา พร้อมทั้งข้อมูลที่เกี่ยวข้องปัญหาความต้องการของท้องถิ่น รวมทั้งสรุปยุทธศาสตร์การพัฒนาของจังหวัด/อำเภอและนโยบายของผู้บริหารท้องถิ่น เพื่อนำเสนอต่อคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น

2.2 คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น จัดการประชุมร่วมระหว่างคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นประชาคมท้องถิ่นและส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันพิจารณาโดยในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีในครั้งแรก ให้เวทีการประชุมร่วมกันดังกล่าว คัดเลือกยุทธศาสตร์การพัฒนาแนวทางการพัฒนาที่สมควรนำมาใช้เป็นแนวทางการจัดทำแผนพัฒนาสามปี เพื่อเป็นกรอบในการพิจารณาจัดทำโครงการ/กิจกรรมในแผนพัฒนาสามปีต่อไป แต่สำหรับการจัดทำแผนพัฒนาสามปีครั้งต่อไป (เมื่อครบรอบหนึ่งปี) ให้เวทีการประชุมร่วม พิจารณาทบทวนดูว่า จากยุทธศาสตร์ แนวทางการพัฒนาที่ได้คัดเลือกและโครงการ/กิจกรรมที่กำหนดไว้ ยังมีความเหมาะสมหรือไม่ซึ่งในขั้นตอนนี้ในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีในปีต่อไป จะสามารถคัดเลือกยุทธศาสตร์การพัฒนา แนวทางการพัฒนาที่จะนำมาใช้เป็นกรอบการจัดทำแผนพัฒนาสามปีก็ได้ รวมทั้งกำหนดโครงการ/กิจกรรม ที่จะเพิ่มเติมหรือตัดทอนลงได้

2.3 เมื่อคัดเลือกยุทธศาสตร์การพัฒนาแนวทางการพัฒนาได้แล้ว จะมอบหมายให้สำนัก/กอง/ส่วนที่เกี่ยวข้องดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาสามปีของแต่ละสำนัก/กอง/ส่วน เพื่อส่งให้หน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดทำแผนพัฒนาดำเนินการบูรณาการแผนพัฒนาสามปีจากทุกสำนัก/กอง/ส่วนให้เป็นแผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ดำเนินการสำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นต่อการจัดทำแผนพัฒนาสามปี ซึ่งนอกจากจะต้องเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานทั่วไปแล้ว ยังจะต้องวิเคราะห์ว่ายุทธศาสตร์การพัฒนา แนวทางการพัฒนาที่เลือกต้องการข้อมูลประเภทใดเป็นพิเศษ ต้องการข้อมูลของช่วงเวลาใด และจะเก็บข้อมูลจากแหล่งใด เพื่อเป็นข้อมูลที่จะนำมาวิเคราะห์แนวทางการพัฒนา โครงการ/กิจกรรม ได้อย่างถูกต้อง โดยในการเก็บรวบรวมข้อมูลจะต้องเก็บข้อมูลทั้งข้อมูลภายในองค์กรและข้อมูลภายนอก เพื่อสามารถนำมาวิเคราะห์ SWOT (การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค) ได้ การวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย 4 กิจกรรมหลัก คือ

3.1 การประเมินผลการพัฒนาที่ผ่านมา คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น สรุปผลการพัฒนาที่ผ่านมาและนำเสนอที่ประชุมซึ่งประกอบด้วยคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น ประชาคมท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อประเมินผลการพัฒนาท้องถิ่นในรอบปีที่ผ่านมาโดยประเมินทั้งในเชิงปริมาณและในเชิงคุณภาพ (สำหรับองค์การบริหารส่วนตำบลควรจัดให้มีการประชุมประชาคมหมู่บ้านด้วย)

3.2 การคัดเลือกยุทธศาสตร์การพัฒนา หลังจากการประเมินผลการพัฒนาในรอบปีที่ผ่านมาแล้วให้ที่ประชุมตามข้อร่วมกันคัดเลือกยุทธศาสตร์การพัฒนาในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนารวมทั้งสอดคล้องกับปัญหาความต้องการของประชาคม/ชุมชนในห้วงระยะเวลาสามปี (ในกรณีดังกล่าวอาจคัดเลือกทุกยุทธศาสตร์การพัฒนามาเป็นกรอบในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีก็ได้) ในกรณีที่เห็นว่ามิยุทธศาสตร์การพัฒนาใดที่ยังไม่มีได้กำหนดไว้ในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา แต่มีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องกำหนดขึ้นใหม่ ก็อาจกำหนดขึ้นได้ แต่ทั้งนี้ต้องแสดงให้เห็นถึงเหตุผลและวัตถุประสงค์ที่มีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนและวิสัยทัศน์การพัฒนาท้องถิ่น (และนำไปปรับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาต่อไป)

3.3 การจัดลำดับความสำคัญของแนวทางการพัฒนาเนื่องจากยุทธศาสตร์การพัฒนาจะมีหลายแนวทางการพัฒนา ซึ่งล้วนแล้วแต่มีความจำเป็นในการดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของยุทธศาสตร์การพัฒนาทั้งสิ้น แต่ที่ประชุมตามข้อ 1) จะต้องร่วมกันจัดเรียงลำดับความสำคัญของแนวทางการพัฒนา วิธีการจัดลำดับความสำคัญ มีหลายวิธี ตั้งแต่วิธีง่ายๆ คือ ประชุมตกลงกันหรืออาจใช้วิธีการลงคะแนนคัดเลือกโดยใช้บัตรลงคะแนน เพื่อนำมารวมคะแนนและจัดลำดับหรือวิธีอื่นๆ ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งสามารถเลือกวิธีการปฏิบัติได้ตามความเหมาะสม

3.4 การตัดสินใจเลือกแนวทางการพัฒนาในห้วงสามปี หลังจากลำดับแนวทางการพัฒนาแล้ว ควรทำการวิเคราะห์ถึงความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ เพราะในการจัดลำดับความสำคัญ อาจใช้การตัดสินใจของแต่ละบุคคลเป็นหลัก ดังนั้น เพื่อทบทวนและยืนยันการจัดลำดับว่ามีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติจริงหรือไม่ จึงควรนำแนวทางการพัฒนามาทำการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) อีกครั้ง

4. การจัดทำแผนพัฒนาสามปีของสำนัก/กอง/ส่วนที่เกี่ยวข้อง

หลังจากดำเนินการการคัดเลือกยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนา เก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว สำนัก/กอง/ส่วนที่เกี่ยวข้องจะต้องนำเอายุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาและข้อมูลดังกล่าวไปดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาสามปีของแต่ละสำนัก/กอง/ส่วน เพื่อส่งให้หน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดทำแผนดำเนินการบูรณาการเป็นแผนพัฒนาสามปีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อไป

5. การพิจารณาคัดเลือกโครงการ/กิจกรรมการพัฒนา

หลังจากที่สำนัก/กอง/ส่วนต่างๆ ส่งแผนยุทธศาสตร์ของแต่ละสำนัก/กอง/ส่วนให้หน่วยงานรับผิดชอบการจัดทำแผนพัฒนาแล้ว ให้ที่ประชุมคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกันพิจารณาโครงการ/กิจกรรมพัฒนาที่แต่ละสำนัก/กอง/ส่วน ส่งมา โดยพิจารณาจากความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาในช่วงสามปี

6. การจัดทำรายละเอียดโครงการ/กิจกรรมการพัฒนา

คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นพิจารณาจัดทำรายละเอียดโครงการในด้านเป้าหมายผลผลิต ผลลัพธ์ งบประมาณ ระยะเวลา ผู้รับผิดชอบ และตัวชี้วัดความสำเร็จ โดยเน้นการศึกษารายละเอียดของกิจกรรมที่จะดำเนินการในปีแรกของแผนพัฒนาสามปี เพื่อให้สามารถนำไปจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปีได้ต่อไป

7. การจัดทำร่างแผนพัฒนาสามปี

7.1 คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น จัดทำร่างแผนพัฒนาสามปี โดยมีเค้าโครงประกอบด้วย 7 ส่วน ดังนี้

7.1.1 ส่วนที่ 1 บทนำ

7.1.2 ส่วนที่ 2 สภาพทั่วไปและข้อพื้นฐานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

7.1.3 ส่วนที่ 3 ผลการพัฒนาท้องถิ่นในปีที่ผ่านมา

7.1.4 ส่วนที่ 4 สรุปยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนา

7.1.5 ส่วนที่ 5 ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาในช่วงสามปี

7.1.6 ส่วนที่ 6 บัญชีโครงการ/กิจกรรม

7.1.7 ส่วนที่ 7 การติดตามและประเมินผลการนำแผนพัฒนาสามปีไปปฏิบัติ

7.2 คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น จัดเวทีประชาคม ซึ่งประกอบด้วยคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น ประชาคมท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อเสนอร่างแผนพัฒนาสามปีและรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ แล้วนำไปปรับปรุงแผนพัฒนาสามปีให้สมบูรณ์ต่อไป

7.3 คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นนำร่างแผนพัฒนาสามปีที่ปรับปรุงแล้วเสนอคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นเพื่อพิจารณา

8. การอนุมัติและประกาศใช้แผนพัฒนาสามปี

8.1 คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นพิจารณาให้ความเห็นชอบร่างแผนพัฒนาสามปี

8.2 ผู้บริหารท้องถิ่นพิจารณาอนุมัติและประกาศใช้แผนพัฒนาสามปี สำหรับองค์การบริหารส่วนตำบลต้องเสนอร่างแผนพัฒนาสามปีผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลให้สภาองค์การบริหารส่วนตำบลพิจารณาให้ความเห็นชอบก่อนแล้วจึงเสนอผู้บริหารท้องถิ่นพิจารณาอนุมัติและประกาศใช้

2.8 การติดตามและประเมินผล

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2548, หน้า 51-60) ได้กล่าวถึงแนวทางและวิธีการขั้นตอนในการติดตามและประเมินผลแผนสามปี ไว้ดังนี้

1. การติดตาม การติดตามนั้นจะทำให้เราทราบได้ว่าขณะนี้ได้มีการปฏิบัติตามแผนสามปี ถึงระยะใดแล้ว ซึ่งเทคนิคอย่างง่ายที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการติดตามได้ เช่น Gant chart ที่จะทำให้หน่วยงานสามารถติดตามได้ว่าการดำเนินการตามแผนสามปีมีการดำเนินการในช่วงใด ตรงกำหนดระยะเวลาที่กำหนดไว้หรือไม่ แผนปฏิบัติการก็จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการติดตามผลการดำเนินงานดังได้กล่าวมาแล้ว

2. การประเมินผล แผนพัฒนาสามปี เป็นการแปลงแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไปสู่การปฏิบัติ โดยมีหลักคิดที่ว่าภายใต้ยุทธศาสตร์การพัฒนาหนึ่งๆ จะมีแนวทางการพัฒนาได้มากกว่าหนึ่งแนวทาง และภายใต้แนวทางการพัฒนาหนึ่งๆ จะมีโครงการ/กิจกรรมได้มากกว่าหนึ่งโครงการ/กิจกรรมที่จะต้องดำเนินการ มีเกณฑ์มาตรฐานและตัวชี้วัดการประเมินผลโครงการที่สำคัญ 8 เกณฑ์ คือ

2.1 เกณฑ์ความก้าวหน้า เป็นเกณฑ์พิจารณาเปรียบเทียบผลการดำเนินกิจกรรมกับเป้าหมายที่กำหนดตามแผนการประเมินความก้าวหน้ามุ่งที่จะตอบคำถามว่า การดำเนินกิจกรรมตามโครงการสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดหรือไม่ เป็นไปตามกรอบเวลาหรือไม่และประสบกับปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง ประกอบด้วยตัวชี้วัด 4 ประการ คือ

2.1.1 ผลผลิตเทียบกับเป้าหมายรวมในช่วงเวลา เป็นการดูสัดส่วนของผลผลิต (Outputs) ของโครงการว่าบรรลุเป้าหมายมากน้อยเพียงใด อาทิ ความยาวของถนนที่สร้างได้ จำนวนแหล่งน้ำขนาดเล็กย่อยเพื่อการเกษตร สัดส่วนปริมาณภารงานการก่อสร้าง เทียบกับเป้าหมายรวมในช่วงเวลาที่กำหนด

2.1.2 จำนวนกิจกรรมแล้วเสร็จ เนื่องจากโครงการประกอบด้วยชุดกิจกรรมต่างๆ มากมาย จึงจำเป็นต้องมีตัวชี้วัดความก้าวหน้า โดยพิจารณาจำนวนกิจกรรมและประเภทของกิจกรรมที่ได้ดำเนินการไปแล้ว ทั้งกิจกรรมหลัก กิจกรรมพื้นฐาน กิจกรรมรอง และกิจกรรมเสริม ในช่วงระยะเวลาอาจเป็นสัปดาห์ เดือน ไตรมาส หรือระยะของโครงการ (Phase)

2.1.3 ทรัพยากรที่ใช้ไปในช่วงเวลา เป็นตัวชี้วัดความก้าวหน้าของการใช้ทรัพยากรในโครงการ ซึ่งครอบคลุมด้านงบประมาณโครงการ ได้แก่ งบประมาณที่ใช้ไป งบประมาณที่อยู่ระหว่างผูกพัน เงินงวดและแผนการใช้จ่ายงบประมาณโครงการ และอัตราการใช้บุคลากรสัมพันธ์กับเวลา ในรูปของ คน - วัน (Man - day) หรือ คน เดือน (Man - month)

2.1.4 ระยะเวลาที่ใช้ไป เป็นตัวชี้วัดความก้าวหน้าเพื่อดูว่าใช้เวลาไปเท่าใดแล้ว และเหลือระยะเวลาอีกเท่าใดจึงจะครบกำหนดแล้วเสร็จ โดยจะสามารถใช้เป็นเกณฑ์ประเมินและควบคุมกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายด้านเวลา และเพื่อทราบถึงระยะเวลาที่จะต้องใช้จ่ายจริงเพื่อให้บรรลุเป้าหมายรวม

2.2 เกณฑ์ประสิทธิภาพ การประเมินประสิทธิภาพเป็นการเปรียบเทียบผลลัพธ์ที่ได้กับทรัพยากรที่ใช้ไปในการดำเนินงาน ทรัพยากรที่ใช้ นอกจากงบประมาณแล้วยังหมายถึง ทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรทางการจัดการและเวลาที่ใช้ไปในการดำเนินงาน ประกอบด้วยตัวชี้วัด 4 ประการ คือ

2.2.1 สัดส่วนผลผลิตต่อค่าใช้จ่าย เป็นตัวชี้วัดประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรทางการเงินของโครงการเพื่อให้ได้ผลผลิตที่เหมาะสมและคุ้มค่ากับการลงทุน ซึ่งจะช่วยให้เกิดการใช้จ่ายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สมประโยชน์ ลดค่าใช้จ่ายและประหยัดต้นทุนการผลิต

2.2.2 ผลผลิตต่อกำลังคน เป็นตัวชี้วัดประสิทธิภาพการผลิตต่อบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่โครงการ ซึ่งนอกจากจะเป็นตัวชี้วัดถึงประสิทธิภาพแล้ว การดำเนินการแล้ว ยังแสดงถึงสมรรถนะและศักยภาพของทรัพยากรบุคคลในการดำเนินโครงการ และจะเป็นแนวทางในการปรับขนาดกำลังคนที่เหมาะสมในการดำเนินกิจกรรม และเพิ่มขีดความสามารถของบุคลากรในระยะยาวด้วย

2.2.3 ผลผลิตต่อหน่วยเวลา เป็นตัวชี้วัดประสิทธิภาพการผลิตในช่วงเวลา อาทิ จำนวนครัวเรือนที่ได้รับการอบรมอาชีพเสริมนอกภาคเกษตรต่อเดือน จำนวนนักเรียนที่เข้า

เรียนต่อตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาในแต่ละปี จำนวนผู้ประกอบการรายย่อยที่ได้รับ การส่งเสริมการลงทุนในแต่ละช่วงไตรมาส

2.2.4 การประหยัดทรัพยากรการจัดการ เป็นตัวชี้วัดความสามารถของโครงการ ในการประหยัดทรัพยากรทางการบริหารจัดการ อาทิ การปรับลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นในการดำเนิน โครงการ การตัดทอนขั้นตอนการปฏิบัติซึ่งส่งผลต่อการลดค่าใช้จ่ายของโครงการ การประหยัดค่า พลังงานและค่าสาธารณูปโภคการคิดเป็นร้อยละของค่าใช้จ่ายรวม

2.3 เกณฑ์ประสิทธิผลการประเมินประสิทธิผล เป็นเกณฑ์พิจารณาระดับการบรรลุ วัตถุประสงค์เฉพาะด้าน โดยดูจากผลลัพธ์การดำเนินงาน ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงของประชากร กลุ่มเป้าหมายตามโครงการ ประกอบด้วยตัวชี้วัด 4 ประการ คือ

2.3.1 ระดับการบรรลุเป้าหมาย เป็นตัวชี้วัดว่าโครงการบรรลุเป้าหมายด้าน ใดบ้างและการบรรลุเป้าหมายส่งผลต่อประชากรเป้าหมายอย่างไร โดยสามารถวัดการเปลี่ยนแปลง ในเชิงปริมาณและคุณภาพของประชากรเป้าหมาย อาทิ การบรรลุเป้าหมายด้านเศรษฐกิจ สังคม

2.3.2 ระดับการมีส่วนร่วม เป็นตัวชี้วัดความสำเร็จโดยให้ความสำคัญกับมิติ การมีส่วนร่วม โดยสามารถอธิบายความสัมพันธ์เชิงเหตุผลได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนส่งผล ต่อระดับความสำเร็จมากน้อยเพียงไร และโครงการจะปรับปรุงส่งเสริมการมีส่วนร่วมได้อย่างไร ระดับการมีส่วนร่วมสามารถวัดจาก จำนวนประชากร ความถี่ระดับและกิจกรรม ซึ่งครอบคลุมการ ร่วมตัดสินใจ วางแผน และติดตามผล

2.3.3 ระดับความพึงพอใจ เป็นเกณฑ์วัดระดับการยอมรับ โดยอาจพิจารณาจาก สัดส่วนของประชากรเป้าหมายที่พึงพอใจกับบริการของรัฐ สัดส่วนของครัวเรือนที่พอใจการ ปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่โครงการ ระดับความพึงพอใจในมาตรการตามโครงการ

2.3.4 ความเสี่ยงของโครงการ เป็นตัวชี้วัดประสิทธิผลเพื่อดูว่าโครงการมีความ เสี่ยงในการบรรลุเป้าหมายด้านใดด้านหนึ่งหรือเป้าหมายรวมของโครงการหรือไม่ ซึ่งค่าความเสี่ยง จะประเมินจากการเปลี่ยนแปลงสถานะแวดล้อมของโครงการ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อมทั้งระยะสั้นและระยะยาว

2.5 เกณฑ์ผลกระทบ เป็นการพิจารณาผลกระทบโดยรวมต่อประชากรกลุ่มเป้าหมาย ชุมชน สังคมและหน่วยงานในภาพรวม เป็นผลกระทบระยะยาว ผลกระทบอาจมีทั้งที่มุ่งหวัง และ ผลกระทบที่ไม่ได้มุ่งหวัง ซึ่งอาจเป็นผลด้านบวกหรือด้านลบก็ได้ ประกอบด้วยตัวชี้วัด 3 ประการ คือ

2.5.1 คุณภาพชีวิต เป็นตัวชี้วัดผลกระทบต่อการพัฒนาหรือยกระดับคุณภาพ ชีวิตของประชากรกลุ่มเป้าหมาย อาทิ รายได้ ความเป็นอยู่ โอกาสทางการศึกษา การมีงานทำ

สุขภาพอนามัย สภาพแวดล้อมของครัวเรือนชุมชน โดยสามารถวัดจากสัดส่วนครัวเรือนหรือประชากรที่ได้รับบริการจากโครงการพัฒนาที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตที่ดี หรือมาตรฐานการดำรงชีพ

2.5.2 ทักษะคิดและความเข้าใจ เป็นตัวชี้วัดผลกระทบโดยมุ่งเรื่องทักษะคิดและความเข้าใจของประชากรกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อโครงการ โดยสามารถวัดระดับ (Scale) ทั้งเชิงบวกและลบต่อตัวโครงการเอง โดยเฉพาะวัตถุประสงค์และมาตรการนโยบายผลประโยชน์ของโครงการ ความพึงพอใจในการรับบริการ และทัศนคติต่อผู้บริหารและเจ้าหน้าที่โครงการ

2.5.3 การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เป็นตัวชี้วัดผลกระทบโดยให้ความสำคัญเรื่องการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย โดยเปรียบเทียบระยะก่อนและหลังมีโครงการ อาทิ จำนวนเกษตรกรที่ทำการเกษตรแบบธรรมชาติมากยิ่งขึ้น การปฏิบัติของการใช้เวรยามโดยเคารพกฎจราจรมากขึ้น การออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งมากขึ้น

2.6 เกณฑ์ความสอดคล้อง เกณฑ์การประเมินความสอดคล้องมุ่งพิจารณาว่าวัตถุประสงค์ของโครงการสอดคล้องกับความต้องการหรือสามารถแก้ไขปัญหาตามที่กำหนดไว้แต่ต้นหรือไม่ ซึ่งจำเป็นต้องมีการประเมินความต้องการที่แท้จริง ตลอดจนจะต้องตอบคำถามด้วยว่าแนวทางและกลยุทธ์ที่ใช้ในการดำเนินงานสอดคล้องกับการแก้ไขปัญหาที่เป็นจริงได้หรือไม่ ประกอบด้วยตัวชี้วัดที่สำคัญ 3 ประการ คือ

2.6.1 ประเด็นปัญหาหลัก ซึ่งพิจารณาจากจำนวนเรื่องหรือประเด็นปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น ทั้งที่ได้รับการแก้ไขแล้วและยังไม่สามารถแก้ไข รวมถึงการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาตามความเร่งด่วน ตามความรุนแรงของปัญหา

2.6.2 มาตรการหรือกลยุทธ์ในการแก้ไขปัญหา เป็นตัวชี้วัดความสอดคล้องกับการแก้ไขปัญหา ซึ่งเป็นมาตรการทั้งระยะสั้นและระยะยาว โดยสามารถดูได้จากมาตรการที่ผู้บริหารโครงการนำมาใช้ตลอดช่วงระยะเวลาของการดำเนินโครงการ และความสอดคล้องกับปัญหาหลัก

2.6.3 ความต้องการหรือข้อเรียกร้องของประชากรกลุ่มเป้าหมาย เป็นตัวชี้วัดถึงความต้องการของผู้รับบริการในการแก้ไขปัญหาที่ประสบอยู่ อาทิ คำร้องเรียน ข้อร้องทุกข์ ให้แก้ไขปัญหาเพื่อสนองตอบประชากรกลุ่มเป้าหมายตามโครงการที่ไม่ได้รับผลประโยชน์จากการดำเนินโครงการ หรือได้รับความเสียหายจากการดำเนินโครงการซึ่งจะเป็นตัวชี้วัดความสอดคล้องในการดำเนินโครงการและสนองตอบต่อความต้องการของประชากรเป้าหมาย

2.7 เกณฑ์ความยั่งยืน เป็นเกณฑ์การพิจารณาที่สืบเนื่องมาจากความสอดคล้อง โดยพิจารณาระดับความต่อเนื่องของกิจกรรมว่าจะสามารถดำเนินต่อไปได้โดยไม่มีค่าใช้จ่ายประมาณ

จากภายนอกโครงการ ความสามารถในการเลี้ยงตัวเองได้ นอกจากนั้นหมายรวมถึงความสามารถในการขยายกิจกรรมไปยังพื้นที่แห่งใหม่ ประกอบด้วยตัวชี้วัดที่สำคัญ 3 ประการ คือ

2.7.1 ความอยู่รอดด้านเศรษฐกิจ เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรทางการเงินของโครงการ อาทิ จำนวนงบประมาณของโครงการ แผนการใช้จ่ายงบประมาณ ภาระผูกพัน สัดส่วนค่าใช้จ่ายเทียบกับผลผลิตที่ได้ ปริมาณเงินทุนสำรอง แหล่งสนับสนุนงบประมาณ ปริมาณงบประมาณหรือเงินทุนหมุนเวียน จำนวน และขนาดกองทุนดำเนินโครงการ ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ถึงความอยู่รอดทางเศรษฐกิจของโครงการ

2.7.2 สมรรถนะด้านสถาบัน เป็นตัวชี้วัดความสามารถของหน่วยงานในการบริหารโครงการ การพัฒนาองค์กรประชาชน การมีส่วนร่วมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ระดับการมีส่วนร่วมของประชากรกลุ่มเป้าหมายในกระบวนการตัดสินใจ การวางแผนและบริหารโครงการ และการปรับปรุงระเบียบวิธีการปฏิบัติที่เอื้อต่อการดำเนินโครงการ

2.7.3 ความเป็นไปได้ในการขยายผล เป็นตัวชี้วัดความยั่งยืนโดยพิจารณาความสามารถในการพึ่งตัวเอง โอกาสและช่องทางในการขยายผลการดำเนินโครงการ กรณีโครงการประสบความสำเร็จด้วยดี ทั้งการขยายผลตามแนวราบ กล่าวคือ การเพิ่มกิจกรรมโครงการ การเพิ่มจำนวนประชากรเป้าหมาย การขยายกำลังผลิตโครงการเดิมและการขยายผลในแนวตั้ง ได้แก่ การขยายพื้นที่โครงการ การขยายเครือข่ายโครงการออกไปทั่วภูมิภาค และยกระดับโครงการเป็นระดับชาติ

2.8 เกณฑ์ความเป็นธรรมเป็นเกณฑ์ที่มุ่งให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม (Social equity) โดยพิจารณาถึงผลลัพธ์และผลกระทบจากการดำเนินโครงการ โดยยึดหลักการว่าประชากรกลุ่มเป้าหมายจะได้รับหลักประกันเรื่องความเป็นธรรม ความเสมอภาค ความทั่วถึง ในการรับบริการ การจัดสรรคุณค่า และการกระจายผลตอบแทนที่เสมอภาคเท่าเทียมกัน ประกอบด้วยตัวชี้วัด 3 ประการ คือ

2.8.1 ความเป็นธรรมระหว่างกลุ่มอาชีพ เป็นตัวชี้วัดความเป็นธรรมโดยให้ความสำคัญทุกกลุ่มย่อยในสังคม อาทิ ความเป็นธรรมในการจัดสรรทรัพยากรแหล่งน้ำแก่กลุ่มเกษตรกรและกลุ่มอาชีพอื่น การจัดหาดำเนินให้กับผู้ว่างงานและผู้ถูกเลิกจ้าง มาตรการลดผลกระทบทางสังคมปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจที่จัดให้แก่ประชากรทุกสาขาอาชีพ

2.8.2 ความเป็นธรรมระหว่างเพศ เป็นตัวชี้วัดที่ให้ความสำคัญเรื่องความเป็นธรรมระหว่างเพศ ซึ่งเป็นตัวชี้วัดที่มีความสำคัญมากขึ้นในการประเมินโครงการพัฒนา โดยดูว่าการดำเนินโครงการให้ความเสมอภาคระหว่างเพศ หรือมีการเลือกปฏิบัติระหว่างเพศหรือไม่ โดย

สามารถพิจารณาเรื่องความเท่าเทียมในโอกาส บทบาทระหว่างหญิง/ชาย การปฏิบัติที่เคารพสิทธิของสตรี

2.8.3 ความเป็นธรรมระหว่างชนรุ่น เป็นตัวชี้วัดที่เน้นความเป็นธรรมระหว่างชนรุ่นระหว่างชนรุ่นปัจจุบันและชนรุ่นอนาคต ซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับการจัดสรรและใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ การจัดหาพลังงาน โครงการพัฒนาขนาดใหญ่ โครงการที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม และผลกระทบด้านสังคม โดยคำนึงถึงชนรุ่นอนาคตซึ่งจะเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากการตัดสินใจและการดำเนินโครงการในปัจจุบัน

2.9 เกณฑ์ความเสียหายของโครงการ เป็นเกณฑ์ที่สำคัญในการประเมินโครงการ เพื่อเป็นหลักประกันว่า การดำเนินโครงการจะไม่ก่อให้เกิดความเสียหายหรือผลกระทบด้านลบต่อสังคม หรือชุมชน ประกอบด้วยตัวชี้วัดที่สำคัญ 3 ประการ คือ

2.9.1 ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม เป็นตัวชี้วัดความเสียหายด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นผลจากการดำเนินโครงการ โดยเป็นการวัดและประเมินเปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้นจริงกับการศึกษาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment - EIA) ในช่วงก่อนทำโครงการ เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายรับผิชอบและมีการชดเชยความเสียหายจากผลกระทบในลักษณะที่เหมาะสมและเป็นธรรมแก่ผู้เสียหาย เพื่อเป็นหลักประกันความเสี่ยงให้กับสังคม และเป็นมาตรฐานทางจริยธรรมของผู้อนุมัติและผู้ดำเนินโครงการ

2.9.2 ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ เป็นตัวชี้วัดผลกระทบหรือความเสียหายทางด้านเศรษฐกิจที่เกิดจากโครงการพัฒนาของรัฐ ในลักษณะของผลกระทบภายนอก ซึ่งสร้างภาระให้กับประชาชนและชุมชนโดยรอบที่ต้องแบกรับค่าใช้จ่ายเป็นต้นทุนสังคม ที่ต้องเสียไป อาทิ พื้นที่การเกษตรที่ถูกลบน้ำท่วมเสียหายจากโครงการสร้างเขื่อน

2.9.3 ผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรม เป็นตัวชี้วัดความเสียหายที่เกิดจากการดำเนินโครงการและส่งผลกระทบต่อสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน อาทิ การดำเนินงานที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง การสูญเสียโครงสร้าง แบบแผนและวิถีการดำเนินชีวิตที่ดี ความเสื่อมถอยของขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ความเชื่อ ความเอื้ออาทร ความร่วมมือและความช่วยเหลือเกื้อกูลของชุมชนดั้งเดิม

เกณฑ์และตัวชี้วัดดังกล่าวข้างต้นสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการประเมินผลโครงการ ซึ่งครอบคลุมมิติ ด้านเศรษฐกิจ สังคม มิติด้านการบริหารจัดการ มิติด้านทรัพยากร และมิติด้านสิ่งแวดล้อม เกณฑ์และตัวชี้วัด จะเป็นประโยชน์ในการติดตามและประเมินผลโครงการ ในลักษณะที่เป็นพลวัต ในทุกขั้นตอนของกระบวนการโครงการ เพื่อวัดถึงความสำเร็จและความล้มเหลวของ

โครงการพัฒนาในด้านต่างๆ ซึ่งในทางปฏิบัติจำเป็นต้องนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับลักษณะโครงการ โดยกำหนดและวัดตัวแปรเฉพาะเพื่อประมวลเป็นตัวชี้วัดของแต่ละโครงการต่อไป

สรุปได้ว่า การติดตามและประเมินผลโครงการ มีเกณฑ์มาตรฐานและตัวชี้วัดการประเมินผลโครงการที่สำคัญ 8 เกณฑ์ ซึ่งใช้เป็นเครื่องมือในการประเมินผลโครงการเพื่อวัดถึงความสำเร็จและความล้มเหลวของโครงการพัฒนาในด้านต่างๆ

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จำริญ แก้วมะไฟ (2550, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลบวลา อำเภอกาบัง จังหวัดยะลา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น เพื่อศึกษาเปรียบเทียบสถานภาพของประชาชนที่มีผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผน เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและศึกษาข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลบวลา การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้ศึกษาวิจัยมุ่งประเด็นศึกษาไปที่ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยลักษณะทางสังคมและศาสนา ว่าปัจจัยใดบ้างที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ตลอดจนข้อจำกัด ปัญหาอุปสรรคที่ทำให้ประชาชนไม่เข้าร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า 1) ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยรวมและด้านการแสดงความคิดเห็น การกำหนดปัญหา การกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหา การดำเนินการ การได้รับผลประโยชน์และด้านติดตามประเมินผล อยู่ในระดับปานกลาง 2) ผลการเปรียบเทียบ พบว่าประชาชนที่เป็นเพศชาย ผู้มีอายุ 40 - 49 ปี ผู้นับถือศาสนาพุทธ การศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป มีอาชีพกิจการส่วนตัว และมีรายได้ 10,000 ขึ้นไป เป็นกลุ่มประชาชนที่มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นมากกว่าประชาชนจากกลุ่มตัวอย่างอื่น 3) ปัญหาอุปสรรคการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลบวลา พบว่าประชาชนไม่เข้าใจว่าทำไมแผนพัฒนาท้องถิ่นทำไมรองลงมาคือ นายกและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบวลาไม่เข้าร่วมและไม่ให้ความสำคัญจัดทำแผน สถานที่ประชุมไม่เหมาะสม และผู้นำจัดเวทีประชาคมไม่มีประสิทธิภาพ ตามลำดับ 4) ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ควรกำหนดเวลาประชุมจัดทำแผนให้เหมาะสม ทำการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง จัดอบรมให้ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบวลา ให้มีความเข้าใจ ให้ความสำคัญในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น และส่งเสริมให้ประชาชนเข้าใจว่าการจัดทำแผนพัฒนาเป็นหน้าที่ร่วมกันในการกำหนดอนาคตของชุมชน

สิริพัฒน์ ลาภจิตร (2550, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในการสนับสนุนการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในการสนับสนุนการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านบุคคล ปัจจัยด้านชุมชน และปัจจัยองค์กร (อบต.) มีความสัมพันธ์และมีผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในการสนับสนุนการบริหารงาน อบต. ซึ่งหากระดับการมีส่วนร่วมกิจกรรมใดสูงก็จะพบว่าระดับการมีส่วนร่วมของกิจกรรมอื่นสูงตามกันด้วย การมีส่วนร่วมส่วนใหญ่เป็นเพียงการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ในขณะที่การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเชิงนโยบายและการตรวจสอบการดำเนินงานของอบต. อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ ส่วนปัจจัยหรือสาเหตุที่ทำให้ประชาชนตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมงานกับอบต. พบว่าปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ การเป็นหน้าที่ของประชาชน อาสาสมัครด้วยใจ มีความรู้ความสามารถ กล้าพูดกล้าแสดงความคิดเห็น เป็นที่เคารพนับถือของคนในชุมชน มีทักษะและประสบการณ์ เป็นประโยชน์กับตัวเองและชุมชน ส่วนปัจจัยด้านชุมชน ได้แก่ ชุมชนให้การสนับสนุนและเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมเลือกให้เป็นตัวแทนชุมชน มีความสามัคคี และมีกลุ่มต่างๆที่สนับสนุนผลักดันการมีส่วนร่วม ส่วนปัจจัยด้านองค์กร ได้แก่ อบต. ดำเนินงานเป็นไปตามกฎระเบียบ เอาใจใส่กระตือรือร้นในการแก้ปัญหา มีประชาธิปไตย ประชาคมหมู่บ้าน สำหรับตัวแบบการตัดสินใจ พบว่าทั้ง 3 กลุ่มมีการตัดสินใจแบบมีเหตุผล มีระดับความถี่มากที่สุด รองลงมาคือ การตัดสินใจแบบผสม การตัดสินใจแบบกลุ่ม ตัวแบบผู้นำ ตัวแบบสถาบัน ตัวแบบค่อยเป็นค่อยไป และท้ายสุดเป็นตัวแบบถึงขยะ สาเหตุที่คนตัดสินใจไม่เข้ามามีส่วนร่วมเป็นปัจจัยด้านบุคคล คือ ในเรื่องการศึกษา ความรู้ทักษะประสบการณ์ ความคิดหรือปม (Stigmatizations) ของประชาชนที่คิดว่าตัวเองไม่สำคัญ ไม่ใช่หน้าที่ ไม่มีเวลา ขาดโอกาสการประกอบอาชีพ ส่วนปัจจัยด้านชุมชน เป็นปัญหาที่ชุมชนขาดความสามัคคี มีความขัดแย้งกัน ส่วนปัจจัยด้านองค์กร เป็นปัญหาความโปร่งใสและความเป็นธรรมาภิบาลของ อบต. เมื่อวิเคราะห์ปัจจัย (Factor Analysis) พบว่าการมีส่วนร่วมมีปัจจัยสำคัญ คือ ความมีหน้าตาทางสังคม จิตสาธารณะ การดำเนินงานของ อบต. และการเป็นเพศชาย

พิภพ กิติกาศ (2550, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลสันมหาพน อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สืบวิจัยถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลสันมหาพนอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ 2) ศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลเพื่อวิเคราะห์ถึงรูปแบบลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการร่วมจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลสันมหาพนอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ 3) เพื่อสำรวจ

ปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ผลการศึกษาพบว่า 1) ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลสันมหาพนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นในระดับปานกลาง 2) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำประชาคม-การจัดทำแผนเทศบาล อยู่ในระดับมาก แต่กลับมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นอยู่ในระดับปานกลาง 3) รูปแบบการเข้ามามีส่วนร่วม พบว่าประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นด้วยความสมัครใจตามสิทธิหน้าที่ สามารถเสนอปัญหาของหมู่บ้านได้อย่างอิสระในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นที่สามารถสนองตอบความต้องการพื้นฐานและสิทธิที่ชอบธรรม ขณะที่ประชาชนมีความเห็นว่าผู้บริหารมีนโยบายแต่ไม่ชัดเจน ไม่มีความจริงใจในการแก้ปัญหาให้แก่ท้องถิ่น ไม่สามารถสนองความต้องการของหมู่บ้านอย่างจริงจัง การทำงานขาดความโปร่งใส มีการคอร์รัปชันและโครงการไม่มีประสิทธิภาพ ไม่ได้มาตรฐานเท่าที่ควร เป็นสาเหตุที่ทำให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลสันมหาพนไม่มาก

ยูธณา แดงนุ้ย (2551, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในแผนพัฒนาเทศบาลตำบลกำแพง อำเภอละงู จังหวัดสตูล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในแผนพัฒนาเทศบาลตามตัวแปร ระดับการศึกษา ระยะเวลาที่พักอาศัย การเป็นสมาชิกกลุ่ม และความรู้ความเข้าใจในแผนพัฒนา และประมวลปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะของประชาชนเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในแผนพัฒนาเทศบาลและการดำเนินงานของเทศบาลตำบลกำแพง อำเภอละงู จังหวัดสตูล ผลการวิจัยพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในแผนพัฒนาเทศบาล โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน ด้านการมีส่วนร่วมปฏิบัติ/ดำเนินการ และด้านการมีส่วนร่วมติดตามประเมินผล อยู่ในระดับสูง ส่วนด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์อยู่ในระดับปานกลาง และผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรระดับการศึกษา การเป็นสมาชิกกลุ่ม และระยะเวลาที่พักอาศัยไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในแผนพัฒนาเทศบาล ส่วนตัวแปรความรู้ความเข้าใจในแผนพัฒนามีผลต่อการมีส่วนร่วมในแผนพัฒนาเทศบาลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยประชาชนที่มีความรู้ความเข้าใจในแผนพัฒนา อยู่ในระดับสูงมีส่วนร่วมในแผนพัฒนาเทศบาลตำบลกำแพงมากที่สุด รองลงมาคือ ประชาชนที่มีความรู้ความเข้าใจในแผนพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง โดยประชาชนที่มีความรู้ความเข้าใจในแผนพัฒนาอยู่ในระดับต่ำ มีส่วนร่วมน้อยที่สุด

ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในแผนพัฒนา พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาอุปสรรค มีเพียงประชาชนส่วนน้อยที่มีปัญหาอุปสรรค ได้แก่ ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องแผนพัฒนา ประชาคมไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการวางแผนในโครงการต่างๆ ประชาชนส่วนใหญ่ทำงานไม่ค่อยได้ร่วมกิจกรรม ประชาชนไม่ได้รับผลประโยชน์

จากเทศบาลอย่างครอบคลุมทุกชุมชน ประชาชน คณะกรรมการการตรวจสอบและหน่วยงานที่รับผิดชอบในการติดตามประเมินผลงาน โครงการต่างๆ ไม่กระทำการติดตามอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในแผนพัฒนา ได้แก่ ควรจัดอบรมให้ความรู้ความเข้าใจในแผนพัฒนา ควรวางแผนเฉพาะงานที่สามารถใช้ได้จริงกับประชาชน เทศบาลต้องเชิญชวนและเปลี่ยนรูปแบบใหม่ๆ ที่จะทำให้ประชาชนร่วมกิจกรรมเยอะๆ ควรให้ประชาชนรับผลประโยชน์อย่างยั่งยืนและถูกต้อง ควรกระจายในทุกชุมชน เทศบาลควรจัดตัวแทนหรือตั้งคณะทำงานในภาคประชาชนและหน่วยงานที่รับผิดชอบ มีส่วนในการประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

ปัญหา อุปสรรคเกี่ยวกับการดำเนินงานของเทศบาลตำบลกำแพง ได้แก่ การจัดการเรื่องขยะ มีปัญหาในเรื่องของคนว่างงาน ไม่มีเงินลงทุน การกระจายงานในท้องถิ่นมีน้อย การให้บริการของเจ้าหน้าที่ล่าช้า ไม่มีต้นไม้ในชุมชน สนามกีฬาไม่เพียงพอกับความต้องการ และขาดแคลนอุปกรณ์กีฬา ไฟฟ้าแสงสว่างในจุดที่ไม่ปลอดภัยมีน้อย

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานของเทศบาล ได้แก่ ควรให้เจ้าหน้าที่เทศบาลออกพบปะประชาชน เพื่อให้ข้อมูลกับประชาชน ควรส่งเสริมเรื่องการปลูกต้นไม้ให้มากขึ้น เพื่อจะได้มีความสวยงามและเป็นการปรับปรุงภูมิทัศน์ของเทศบาล ควรจัดการแก้ไขระยะยาววางแผนการจัดการระบบการวางท่อต่างๆ เพื่อการระบายน้ำที่ดีและรวดเร็ว ควรมีการรณรงค์เรื่องการป้องกันและการกำจัดขยะในชุมชน ควรจัดให้มีการอบรมให้ความรู้แก่ประชาชน เพื่อสร้างงานสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน

วิศาสตร์ สืบชมพู (2551, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะแก้ว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะแก้ว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะแก้ว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ที่มีเพศ อายุ การศึกษา และอาชีพ แตกต่างกัน และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะแก้ว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า 1) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะแก้ว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมาก 1 ด้าน คือ ด้านการเสนอปัญหา และอยู่ในระดับปานกลาง 3 ด้าน เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย คือ ด้านการดำเนินการ ด้านการประเมินผล และด้านการตัดสินใจ 2) การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพแตกต่างกัน ในการดำเนินงานของ

องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะแก้ว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่าทั้งโดยรวมและรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกันทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) ข้อเสนอแนะที่ได้จากงานวิจัยครั้งนี้ พบว่าควรจัดให้มีเวทีประชาคมเพื่อรับฟังปัญหาและระดมความคิดเห็นในแต่ละหมู่บ้าน การที่จะดำเนินการในแต่ละหมู่บ้านควรให้ประชาคมเป็นผู้ตัดสินใจว่าจะทำโครงการใดก่อนและหลัง ควรแต่งตั้งผู้ที่มีความรู้ในการดำเนินงานด้านโครงสร้างพื้นฐานเป็นกรรมการตรวจรับร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล ควรมีการแต่งตั้งประชาคมเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการในการติดตามและประเมินผลในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล

เศรษฐไชย หทัยวรรณ (2551, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์ และเพื่อศึกษาข้อเสนอแนะของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำพี้ ผลการวิจัยพบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ข้อเสนอแนะของประชาชน ผู้ตอบแบบสอบถาม ต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นทุกขั้นตอน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน

ทองสุข บรรดาศักดิ์ (2553, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองเหียง อำเภอบ้านใหม่ไชยพจน์ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองเหียง อำเภอบ้านใหม่ไชยพจน์ จังหวัดบุรีรัมย์ ใน 3 ด้าน คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการเตรียมการจัดทำแผนพัฒนา ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนา และด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนา ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองเหียง อำเภอบ้านใหม่ไชยพจน์ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับน้อยเช่นกัน โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากสูงที่สุดไปหาต่ำสุดจะได้ดังนี้ คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการเตรียมการจัดทำแผน ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาและด้านการมีส่วนร่วมในด้านการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนา ตามลำดับ 2) ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะคือ ต้องการให้ อบต. ดำเนินโครงการเป็นไปอย่างทั่วถึงทุก

หมู่บ้านใน อบต. และดำเนินโครงการด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม ควรมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารการจัดเวทีประชาคมในแต่ละหมู่บ้านให้ประชาชนทราบมากกว่านี้ และประชาชนต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการเข้าประชุม รับรู้ในการวางแผนพัฒนาและแก้ไขปัญหาหมู่บ้านของตนเองให้มากกว่านี้

ปวีณา วิจารณ์ (2554, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลอ้อมเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษา 1) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น 2) เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า 1) ประชาชนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 46 – 59 ปี ระดับการศึกษาระดับประถมศึกษา อาชีพเกษตรกร รายได้ (ต่อเดือน) 5,000 ถึง 10,000 บาท ระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่ 36 – 50 ปี การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่นคือ การพูดคุย/สนทนา 2) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ อยู่ในระดับปานกลาง ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล อยู่ในระดับน้อย 3) ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่าประชาชนที่มีอายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน โดยภาพรวมไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนประชาชนที่มีเพศ อาชีพ รายได้ และช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร โดยภาพรวม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่.05

กฤษฎากรณ์ ชูทอง (2555, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลนาजू อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลนาजू อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ 2) เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล จำแนกตามเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลตำบลนาजू อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นเทศบาลตำบลนาजू ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายด้านเรียงจากมากไปน้อย คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ดังนี้

ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นและประชาชนที่เข้าร่วมประชุม

ที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรมต่างๆของเทศบาลตำบลนางัว โดยที่ประชาชนได้เสนอความต้องการของชุมชนให้ได้รับการบรรจุในโครงการหรือกิจกรรมของเทศบาลตำบลนางัว เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการดำเนินงานพัฒนาในปีถัดไป

ด้านการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ พบว่าประชาชนได้ผลจากการวางแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลนางัว ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นได้รับการบริการจากเทศบาลตำบลนางัว ได้จัดทำแผนงาน โครงการที่มีลักษณะเป็นวัตถุประสงค์ของ เช่น เครื่องอุปโภคบริโภค เครื่องมือเครื่องใช้ สำหรับการประกอบอาชีพของกลุ่มแม่บ้านเพื่อแจกจ่ายให้กับประชาชน ทั้งโดยทางปฏิบัติงานประจำวันของประชาชนรวมถึงเป็นแนวทางในการเกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ

ด้านการมีส่วนร่วมดำเนินการ พบว่าการดำเนินการ ประชาชนมีส่วนร่วมในการได้เข้าร่วมประชุมจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเพราะคิดว่าจะทำให้มีความรู้ความเข้าใจในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นมากขึ้นและส่งผลกระทบต่อประชาชนได้เข้าร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการเทศบาลตำบลนางัว ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลแก่ประชาชน

ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล พบว่าเทศบาลตำบลนางัวได้เปิดโอกาสให้ท่านเข้ามาร่วมควบคุมตรวจสอบการปฏิบัติงานตามแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยได้มีการแต่งตั้งประชาชนเข้าเป็นกรรมการประเมินผลแผนหรือโครงการตามแผนพัฒนาและมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น เพื่อเป็นการสร้างความเชื่อมั่นจากประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลนางัว

ศิริ หอมวัฒนา (2556, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2555-2557) ขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าดินแดง อำเภอฝักไห้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2555-2557) ขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าดินแดง อำเภอฝักไห้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ 2) เปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2555-2557) จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ผลการศึกษาพบว่า 1) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2555-2557) ขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าดินแดง อำเภอฝักไห้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการร่วมคิดกำหนดความต้องการ ด้านการร่วมจัดทำแผนพัฒนา ด้านการร่วมรับรู้ ตรวจสอบ และเสนอแนะ ด้านการร่วมติดตามและประเมินผล อยู่ในระดับมากที่สุด และด้านการร่วมใช้แผนพัฒนาสามปี อยู่ในระดับมาก และ 2) ประชาชนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2555-2557) ขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าดินแดง อำเภอฝักไห้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน

ตาราง 1 สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปีวิจัย	ชื่อผู้วิจัย	ชื่อเรื่อง	ตัวแปร
2550	จำริญ แก้วมะไฟ	การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลบวละ อำเภอกาบัง จังหวัดยะลา	<p>ตัวแปรต้น</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. อายุ 2. เพศ 3. ศาสนา 4. การศึกษา 5. อาชีพ 6. รายได้ <p>ตัวแปรตาม</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น 2. การมีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหา 3. การมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหา 4. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ 5. การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ 6. การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล

ตาราง 1 (ต่อ)

ปีวิจัย	ชื่อผู้วิจัย	ชื่อเรื่อง	ตัวแปร
2550	สิริพัฒน์ ลาภจิตร	ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในการสนับสนุนการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี	<p>ตัวแปรต้น</p> <ol style="list-style-type: none"> ปัจจัยด้านบุคคล (ปัจจัยทางกายภาพและการก่อตัวทัศนคติ พฤติกรรม) ปัจจัยด้านชุมชน (ลักษณะของชุมชนและการก่อตัวทัศนคติ พฤติกรรม) ปัจจัยด้านองค์การ (อบต.) ลักษณะขององค์การและการก่อตัวทัศนคติ พฤติกรรม การบริหารจัดการ การมีส่วนร่วม กลไกและวิธีการให้ประชาชนมีส่วนร่วมหลักธรรมาภิบาล <p>ตัวแปรควบคุม</p> <p>คุณลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ อาชีพ การศึกษา ศาสนา ตำแหน่ง ทางสังคม</p> <p>ตัวแปรตาม</p> <p>การตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในการสนับสนุนการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล</p> <ul style="list-style-type: none"> - ร่วม/ไม่ร่วม - ระดับการมีส่วนร่วม

ตาราง 1 (ต่อ)

ปีวิจัย	ชื่อผู้วิจัย	ชื่อเรื่อง	ตัวแปร
2550	พิภพ กิติกาศ	การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลสันมหาพน อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่	<p>ตัวแปรต้น</p> <p>ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. รู้และเข้าใจบทบาทหน้าที่ของการร่วมจัดทำแผน พัฒนาท้องถิ่น 2. รู้และเข้าใจขั้นตอนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น <p>ตัวแปรตาม</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การมีส่วนร่วมเพื่อการตัดสินใจ 2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ 3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ 4. การมีส่วนร่วมในการพยายามประเมิณผล

ตาราง 1 (ต่อ)

ปีวิจัย	ชื่อผู้วิจัย	ชื่อเรื่อง	ตัวแปร
2551	ยุทธนา แดงนุ้ย	การมีส่วนร่วมของประชาชนในแผนพัฒนา เทศบาลตำบลกำแพง อำเภอละงู จังหวัดสตูล	<p>ตัวแปรต้น</p> <p>ปัจจัยส่วนบุคคล</p> <ul style="list-style-type: none"> - ระดับการศึกษา - การเป็นสมาชิกกลุ่ม - ระยะเวลาที่พักอาศัย - ความรู้ความเข้าใจในแผนพัฒนา <p>ตัวแปรตาม</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ร่วมวางแผน 2. ร่วมปฏิบัติ/ดำเนินการ 3. ร่วมรับผลประโยชน์ 4. ร่วมติดตามประเมินผล

ตาราง 1 (ต่อ)

ปีวิจัย	ชื่อผู้วิจัย	ชื่อเรื่อง	ตัวแปร
2551	วิศาสตร์ สืบชมพู	การมีส่วนร่วมของประชาคมในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะแก้ว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด	<p>ตัวแปรต้น</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. เพศ 2. อายุ 3. ระดับการศึกษา 4. อาชีพ <p>ตัวแปรตาม</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหา 2. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ 4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ตาราง 1 (ต่อ)

ปีวิจัย	ชื่อผู้วิจัย	ชื่อเรื่อง	ตัวแปร
2551	เศรษฐไชย หทัยวรรณ	การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์	<p>ตัวแปรต้น</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. เพศ 2. อายุ 3. ระดับการศึกษา 4. อาชีพ 5. รายได้ 6. สถานภาพในชุมชน <p>ตัวแปรตาม</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ 3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ 4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ตาราง 1 (ต่อ)

ปีวิจัย	ชื่อผู้วิจัย	ชื่อเรื่อง	ตัวแปร
2553	ทองสุข บรรดาศักดิ์	การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองเหียง อำเภอบ้านใหม่ไชยพจน์ จังหวัดบุรีรัมย์	<p>ตัวแปรต้น</p> <ol style="list-style-type: none"> เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ <p>ตัวแปรตาม</p> <ol style="list-style-type: none"> การมีส่วนร่วมในการเตรียมการจัดทำแผนพัฒนา การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในด้านการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนา

ตาราง 1 (ต่อ)

ปีวิจัย	ชื่อผู้วิจัย	ชื่อเรื่อง	ตัวแปร
2554	ปวีณา วีรยางกูร	การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ท้องถิ่น กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบล อ้อมเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี	<p>ตัวแปรต้น</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. เพศ 2. อายุ 3. ระดับการศึกษา 4. อาชีพ 5. รายได้ 6. ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ 7. ช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร <p>ตัวแปรตาม</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม 3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ 4. การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและประเมินผล

ตาราง 1 (ต่อ)

ปีวิจัย	ชื่อผู้วิจัย	ชื่อเรื่อง	ตัวแปร
2555	กฤษฎาภรณ์ ยูงทอง	การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลนางัว อำเภอเมืองเพชรบูรณ์จังหวัดเพชรบูรณ์	<p>ตัวแปรต้น</p> <ol style="list-style-type: none"> เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน <p>ตัวแปรตาม</p> <ol style="list-style-type: none"> การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ตาราง 1 (ต่อ)

ปีวิจัย	ชื่อผู้วิจัย	ชื่อเรื่อง	ตัวแปร
2556	ศิริ หอมวัฒนา	การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2555-2557) ขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าดินแดง อำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	<p>ตัวแปรต้น</p> <ol style="list-style-type: none"> เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน <p>ตัวแปรตาม</p> <ol style="list-style-type: none"> ด้านการร่วมคิดกำหนดความต้องการ ด้านการร่วมจัดทำแผนพัฒนา ด้านการร่วมรับรู้ ตรวจสอบและเสนอแนะ ด้านการร่วมติดตามและประเมินผล

จากการวิเคราะห์บทคัดย่อผู้วิจัยได้สังเคราะห์ตัวแปรจากการวิจัยครั้งนี้ได้ทั้งหมด 4 ตัวแปรดังนี้

1. การมีส่วนร่วมคิด
2. การมีส่วนร่วมตัดสินใจ
3. การมีส่วนร่วมดำเนินการ
4. การมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผล